

Türkiye’de Coğrafya Biliminin Gelişimi: 1940-2000 Dönemi

Murat TANRIKULU*

Osman GÜMÜŞÇÜ*

Öz

Bilim tarihi çalışmaları, genel anlamda iki kapsamda yürütülmektedir. Bunlardan ilki, bir bilimin genel tarihine yönelik çalışmalardır. İkincisinde ise o bilimin herhangi bir ülkede geçirdiği aşamalar analiz edilir. “Türkiye’de Coğrafya Biliminin Gelişim Serüveni” adlı bu çalışmanın özünü de ikinci kapsamda sunulan formata uygun bir çalışma oluşturmaktadır. Burada coğrafya biliminin yüzyılları bulan ve dönemlere ayrılarak incelenen uzun tarihi içinde 1940-2000 dönemi ele alınmıştır. Bu dönemde coğrafya bilimi hem kurumsallaşmasını tamamlamış hem de 1960’lı yılların sonuna kadar bir yükseliş dönemi yaşamıştır. Yükseliş dönemiyle birlikte Batı’nın bilimsel düzeyi yakalanmış, örnek ve özgün çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Ancak 1960’tan itibaren ülke sosyo-ekonomik sorunların içine sürüklenmiş ve bu arada belirli aralıklarla askerî darbeler gerçekleştirilmiştir. Sosyo-ekonomik sorunlar ve askerî darbeler, yüksek öğretim üzerinde de etkili olmuştur. Bu etkilerle birlikte 1960’ların sonlarına doğru yükseliş dönemi sona ermiş, Türk coğrafyası kendi içine kapanmış, dünyadan kopuş yaşamış ve bazı gelişmeleri kaçırmıştır. Olumsuzluklar orta öğretim coğrafya müfredat programlarına da yansımaları ve çok sık program değişiklikleri yaşanmıştır. Dönem geçişten etkilenen ve geleceği etkileyecek yapıyla 2000 yılında sona ermiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmış, bu konuda daha önce kaleme alınmış eserler incelenmiş ve literatür taraması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: bilim tarihi, coğrafya, Türk coğrafyası, Türk Coğrafya Kurumu, 1940-2000 dönemi.

* Doç. Dr. Çankırı Karatekin Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, kutlukul@gmail.com, Orcid: 9679-6700-0000-0000.

** Prof. Dr. Çankırı Karatekin Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, ogumuscu@yahoo.com, Orcid: 0000-0001-5099-8444.

History of Geography in Turkey between 1940 and 2000

Murat TANRIKULU

Osman GÜMÜŞÇÜ

Abstract

The history of science is written in two ways in general. The first of these is on the general history of a science. In the second, the stages of that science in any country are analyzed. This study is in accordance with the format presented in the second way. Here, the period between 1940 and 2000 is discussed within the long history of geography, which has been divided into sub-periods. Geography both completed its institutionalization and experienced a rising period until the end of the 1960s. With the ascension period, the scientific level of the West has been reached and exemplary and original studies have been carried out. However, since 1960, the country has been dragged into socio-economic problems and in the meantime, military coups have been carried out at regular intervals. The Socio-economic problems and military coups have also affected higher education academic reseaches. With these effects, towards the end of the 1960s, the period of rise came to an end, the Turkish geography closed with itself, broke with the world and missed many developments. The negativities were also reflected in the secondary education geography curriculum and frequent program changes were experienced. The period ended in 2000. Text analysis, one of the qualitative research methods, was used in the study, the works written before on this subject were examined and the literature was reviewed.

Keywords: history of science, Geography, Turkish Geography, Turkish Geographical Association, 1940-2000 period.

Giriş

Bilimler dünyası içinde her bilimin geçmişten günümüze bir doğuş, bir gelişim süreci vardır. Bu süreç ya o bilimin gereksinmelerinin bir zorunluluğu olarak ortaya çıkmasıyla ya da bir bilimin çatısı altında yer alırken bağımsızlaşmasıyla başlar; bir kuruluş, bir kimlik kazanma, kurumsallaşma, gelişme ve yetkinleşmesiyle devam eder. Ancak bir ülkede bir bilimin kuruluşu, kurumsallaşması, gelişmesi, yetkin olabilmesi; zorunluluklara, yatırımlara, her yönüyle anlaşılmasına, ulusal ve uluslararası değerlerde yetişmiş kadrolarının olmasına ve bütün bunların devamlılığına bağlıdır. Burada sayılanlar ülkelerin gelişmişlik derecelerinin de bir göstergesidir. Bunlar başarılı olabilirse o ülkenin gelişmiş ülkeler arasında bir yeri ve söyleyecek sözü olabilir. Başarısız ve çağa uygun bilimsel gelişme yakalanamaz ya da bilimlerin yetkinleşmesinde aksamalar yaşanırsa, sosyal ve içtimai sahalarda da aksamalar baş gösterir ve ülke sonu kestirilemeyen mecralara sürüklenir.¹¹ Böyle dönemlerde özellikle bilim ve teknikteki yetersizlik, kendisini şiddetli bir gereksinim hatta bir ölüm kalım sorunu biçiminde hissettirmiştir. Gereksinimin karşılanması, ülkenin yetişmiş eleman sıkıntısının hızlı bir biçimde giderilmesi için yurt dışına öğrenciler göndermek ve modern tarzda yükseköğretim kurumları açmak Osmanlı’dan günümüze uygulanan yöntemler arasındadır. Açılan yükseköğretim kurumlarında coğrafya bilimi de müfredatta yer almıştır. Diğer bilimlerle birlikte temelleri Osmanlı’nın son dönemlerinde atılan coğrafya biliminin eğitim-öğretim ve gelişim süreci Cumhuriyet’le birlikte devam etmiş ve günümüze ulaşmıştır. Yüzyılları bulan bu süreç yaşanan iç ve dış kaynaklı sorunlar nedeniyle inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir.

Osmanlı’dan Türkiye Cumhuriyeti’ne coğrafya biliminin yüzyılları bulan tarihinin araştırılması, bu neden ve bir zorunluluk olarak dönemlere ayrılarak yapılmıştır. Konuyu araştıran bilim insanları, farklı kriterleri baz almış ve farklı dönemler ortaya koymuşlardır. Örneğin Erinç bu dönemlendirmeyi; “1-Modern Coğrafyadan öncesi (1915’den öncesi), 2-Modern coğrafyanın öncülleri ve ilk adımlar (1915-1933), 3-Türk Coğrafyasının kuruluşu ve teşkilatlanması (1933-1941), 4-Türk Coğrafyasının yükselişi (1942-1973),” biçiminde yapmıştır. Daha sonra yaptığı dönemlendirmeyi; “1-Çağdaş coğrafyaya yönelik evresi (1915-1933), 2-Bilimsel Türk coğrafyasının kuruluş ve yükseliş evresi (1933-1982), 3- YÖK düzeni ile başlayan son evre (1982’den sonrası)” olarak düzeltmiştir.² Bir dönemlere ayırma çalışması da Koçman tarafından yapılmıştır. Erinç’in fikirleriyle büyük ölçüde uyuşan bu çalışmaya göre dönemler; “1- Modern coğrafya öncesi:

1 Murat Tanrikulu, *Coğrafya ve Kültür*, Ankara: PEGEM Akademi, 2018, s. 1-10.

2 Sırrı Erinç, “Coğrafya, Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Bilim”, Ankara: TÜBA Yayınları, 1997, s. 51-55.

1915'den öncesi; 2- Modern coğrafyanın öncüleri ve ilk adımlar: 1915-1933; 3- Türk coğrafyasının kuruluş ve örgütlenmesi: 1933-1941; 4- Türk coğrafyasının yükselişi: 1942-1980; 5- Türk coğrafyasının yaygınlaşması ve nitelikte kayıpları: 1981'den beri." biçimindedir.³

Dönemlendirme çalışmalarının tamamında, orantısızlıktan kaynaklanan eksikliklerin olduğu, konuyla ilgili okurun dikkatinden kaçmayacaktır. Zira Osmanlı coğrafyasının asıl karakterini yansıtan ve ülkemizdeki coğrafyanın bu gününü anlamamızı sağlayan 1915'ten önceki, yüzyıllar süren dönem, tek bir dönem içine sıkıştırılmış, hatta büyük oranda yok sayılmıştır. Oysa Osmanlı coğrafyasını karakterize eden asıl eserler çok önceki tarihlere uzanmaktadır. Bu husus dikkate alınarak Türk coğrafya tarihi yeniden dönemlere ayrılırsa; Başlangıçtan Katip Çelebi'ye kadar olan birinci dönem (yani Klasik Osmanlı coğrafyası) ve Katip Çelebi'den başlayarak 1915 yılında sona eren dönemi de (Batılılaşma/modernleşme yolunda Osmanlı coğrafyası şeklinde) ikinci dönem olmak üzere genel hatlarıyla ikiye ayırmak doğru bir tespit olacaktır. Bu iki dönemin üzerine aslında Erinç tarafından yapılan ve Koçman'ın ikmal edip Kayan'ın takip ettiği yukarıdaki beş dönem yeniden değerlendirilip konu bir bütün olarak ele alınırsa, Türk coğrafya biliminin gelişim sürecinin toplam beş döneme ayrıldığını söylemek mümkündür. Bunlar; Klasik Osmanlı/Türk coğrafyası: Başlangıcından Katip Çelebi'ye, Batılılaşma/Modernleşme yolunda Türk Coğrafyası: Katip Çelebi'den 1915'e, Modern Türk Coğrafyasının Kuruluşu ve Örgütlenmesi: 1915-1940, Türk Coğrafyasının Yükselişi: 1941-2000 ve Türk Coğrafyasının Yaygınlaşması ve Yeni Arayışlar: 2001'den Bugüne.⁴ Gümüşçü-Balcioğulları'nın meseleye yaklaşımı böyle olmakla birlikte Türkiye, 27 Mayıs 1960 askerî darbesiyle onar yıl arayla gerçekleştirilecek olan, adına "darbeler dönemi" diyebileceğimiz ve yaklaşık kırk yıllık süreyi kapsayan bir süreci de geçirmiştir. Dile getirilen süreç başka hiçbir sürece benzememektedir ve her alanda olduğu gibi akademi üzerinde de çok ağır etkileri olmuştur. Bu nedenle 1941-1960 dönemini ayrı bir dönem olarak almak ve 1940-2000 dönemi içinde değerlendirmek görülen odur ki daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Konuya böyle bakıldığında ülkemizde coğrafya biliminin incelenmesi altı dönemde yapılabilir.

1. Klasik Osmanlı/Türk coğrafyası: Başlangıcından Katip Çelebi'ye,
2. Batılılaşma/modernleşme yolunda Türk coğrafyası: Katip Çelebi'den 1915'e,
3. Modern Türk coğrafyasının kuruluşu ve örgütlenmesi: 1915-1940,
4. Türk coğrafyasının yükselişi, 1941-1960
5. Darbeler Dönemi ve İç Kapanış, 1960-2000.

3 Asaf Koçman, "Cumhuriyet Döneminde Yüksek Öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi ve Sorunları", *Ege Coğrafya Dergisi*, 1999, sy. 10, s. 1-14.

4 Gümüşçü, O. ve A. Balcioğulları, *Coğrafyaya Giriş*, Ankara: Bilge Yayınevi, 2005, s. 106-109.

6. Türk coğrafyasının yaygınlaşması ve yeni arayışlar: 2001’den bugüne.

Türk coğrafyasının yükselişi, darbeler dönemi içe kapanışı 1941-1960-2000 süreci bu çalışmanın da konusunu oluşturmaktadır. Türkiye’de coğrafya bilimi, 1941-1960, 1961-2000 aralığında ve dünya ile kıyaslandığında ne durumdadır? Hem sorunun yanıtını verebilmek hem de Türkiye’de coğrafya biliminin gelişmesini anlayabilmek için klasik dönemi bir kenara bırakıp en azından 2. ve 3. döneme kısaca değinilecektir. Zira her iki dönem coğrafyanın Türkiye’de üniversiteleşme çalışmalarını ve modern coğrafyanın kuruluşunu anlamamızı sağlarken 1940 sonrasına da ışık tutacaktır. Sürece bu bakış, aynı zamanda 1940’a kadar nerede olduğumuzun da yanıtını verecektir.

Osmanlı Devleti, XVIII. yüzyıl ortalarından itibaren yetişmiş eleman gereksinimini gidermek için Batılı tarzda okullar kurmaya başlamıştır. Mühendishane-i Bahrî-i Hümayun ve 1795’te Mühendishane-i Berrî-i Hümayun bu okulların ilk kurulanlarıdır. Mühendishane-i Berrî-i Hümayun için hazırlanan müfredatta, harita ve coğrafya dersleri yer almış, böylece coğrafya, akademik anlamda öğretilen bir bilim olmuştur. Bu dersler, başlangıçta daha çok Fransa, değişen duruma uygun olarak Birleşik Krallık, Prusya ve Avusturya-Macaristan gibi ülkelerden mühendis subaylar tarafından verilmiştir. Ancak adı geçen ülkelerle yaşanan siyasi sorunlar ve savaşlar, ders veren mühendis subayların ülkelerine dönmeleriyle sonuçlanmış, bu da öğretimi aksatmıştır. Bunun üzerine ilk kez III. Selim döneminde (1761-1808) yurt dışına öğrenci gönderilmeye başlanmıştır. Aynı zamanda gereksinim duyulan askerî ve teknik personelin ülke içinden yetiştirilmesi için Batılı tarzda bir yüksek öğretim kurumunun kurulması (1845) ve bu kuruma “fenler evi” anlamına gelen “Darülfünun” adı verilmesi kararlaştırılmıştır. Coğrafyanın da müfredatında olduğu ilk Darülfünun 1863’te kurulmuş, ancak siyasi, ekonomik ve sosyal nedenlerle kapatılmıştır. 1870’te Darülfünun-ı Osmani ve 1873’te Darülfünun-ı Sultani adlarıyla tekrar kurulan darülfünunlar da aynı akıbete uğramıştır.

1900’lü yılların başında Batılı tarzda bir darülfünun açılması tekrar gündeme gelmiş ve 31 Ağustos 1900’da modern Türk üniversitelerinin ilki olarak kabul edilen Darülfünun-i Şahane açılmıştır. 1909’da adı Darülfünun-ı Osmani olarak değiştirilen kurum bünyesinde; 1915’te Saffet Paşa Konağı’nda “Coğrafya Darülmesai” adıyla da bir enstitü kurulmuştur. Böylece coğrafya, müstakil bir kürsiye kavuşmuş, ülkede modern coğrafyanın kurulması ve kurumsallaşması adına ilk önemli adım atılmıştır.

Meşrutiyet’in ilanından sonra daha çok askerî alanda gelişen Almanya ile olan ilişkiler, eğitim-öğretim alanında da karşılık bulmuştur. Darülfünun’un ıslah programları kapsamında Alman üniversiteleri model alınmış, birçok Alman bilim insanı ikili anlaşmalar ve işbirliği gereği ülkeye davet edilmiştir. 12 Eylül 1915 tarihinde Almanya’dan gelen ilk grup içerisinde coğrafya muallimi olarak görev yapacak olan Marburg Üniversitesi (Breslau) Doç. Dr. Erich Obst ve jeoloji

ile coğrafya muallimi olarak görev yapacak olan Leipzig Üniversitesi Doç. Dr. Walter Penck de yer almıştır. Erich Obst, coğrafya bölümünün başkanlığına ve yeni kurulan Coğrafya Enstitüsü'nün müdürlüğüne getirilmiştir. Böylece hem üniversite eğitiminin icaplarına uygun modern bir öğretim başlamış⁵ hem de kurulan ilk coğrafya bölümü Alman ekolüne göre şekillendirilmiştir.⁶

Daha sonra profesör olan Erich Obst başkanlığındaki bölümde Faik Sabri (Duran), Ali Macit (Arda), Selim Mansur ve Hamit Sadi (Selen) görev almışlardır. Bu dönemde Darülfünun'un Coğrafya Bölümü'nde Coğrafya-i Tabii, İslam ve Türk Coğrafyası, Coğrafya-i Beşeri, Coğrafya Usul ve Tatbikatı, Mevzii Coğrafya ve İstatistik gibi dersler okutulmuştur. 11 Kasım 1918'de Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından 13 Kasım'da İstanbul'un işgali ve İtilaf devletlerinin isteğine üzerine 2 Kasım 1918 tarihinde sözleşmeleri feshedilen Alman öğretim üyeleri, 20 Aralık'ta İstanbul'u terk etmişlerdir. Sonrasında Maarif Vekaleti (Milli Eğitim Bakanlığı) hesabına Fransa'da coğrafya eğitimi görmüş olan Faik Sabri Duran, Ali Macit Arda, Selim Mansur ve Viyana'da doktorasını yapmış olan Hamit Sadi Selen ilk Türk hocalar olarak görevlerine devam etmişlerdir. Böylece Alman ekolüne göre kurulmuş olan coğrafya bölümünde Fransız coğrafya ekolü etkin olmaya başlamıştır.⁷ Bölüm, 1935 yılına kadar tek başına coğrafya araştırma ve öğretim merkezi olarak ülkeye hizmet vermiştir.⁸

Cumhuriyetle birlikte, her alanda olduğu gibi Türk yüksek öğretiminde de önemli gelişmeler yaşanmıştır. 1924 yılında tüzel bir kişiliğe kavuşan İstanbul Darülfünunu, 1933'ün Temmuz ayında çıkarılan 2252 sayılı yasa ile kapatılarak yerine 1 Ağustos 1933'te yeni bir kadro ve yapı ile İstanbul Üniversitesi açılmıştır. Aynı yıl Atatürk, Ankara'da, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi adında yeni bir fakülte kurulmasını emretmiş ve fakültenin kuruluşu 1935 yılında tamamlanmıştır. Böylece fakültenin kurucu bilimlerinden biri olan coğrafyanın 1915'te başlayan kurumsallaşması adına önemli bir mesafe alınmış, 1941'de gerçekleştirilen I. Coğrafya Kongresi'nde alınan karar gereği Türk Coğrafya Kurumu'nun (TCK) kurulmasıyla da tamamlanmıştır.

I. 1941-2000 Dönemi: Örgütlenme, Kısmi Gelişim ve Dünyadan Kopuş

1941-2000 dönemi, önceki yıllarda gerçekleştirilenler yanında, özellikle I. Coğrafya Kongresi ve Türk Coğrafya Kurumu'nun kazandırdığı ivme ve motivasyon ile

5 Ekmeleddin İhsanoğlu, *Darülfünun, Osmanlı'da Kültürel Modernleşmenin Odağı I-II*, İstanbul: IRCICA Yayınları, 2010, s. 549.

6 Erol Tümertekin, *Türkiye'de Beşeri Coğrafyanın Gelişmesi*, İstanbul: İÜ. Edebiyat Fakültesi Yayını, 1971, s. 2.

7 Tümertekin, *Türkiye'de Beşeri Coğrafyanın Gelişmesi*, s. 194-196.

8 Koçman, "Cumhuriyet Döneminde Yüksek Öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi ve Sorunları", s. 1999.

bazı önemli işlerin yapıldığı ve kısmi gelişimin kaydedildiği bir dönem olmuştur. Fakat bu olumlu hava uzun sürmemiş, 27 Mayıs 1960 darbesiyle birlikte ülkenin siyaset ve sosyo-ekonomik açılardan girdiği çalkantılı döneme paralel olacak biçimde coğrafya bilimi de dünyadan kopmuş, nitelik kayıplarıyla birlikte bir karmaşa ve kaosa sürüklenmiştir.

Türkiye’de coğrafyanın örgütlenmesinin ilk profesyonel adımı, 1941 yılında toplanan I. Coğrafya Kongresi ile gerçekleşmiştir (6-21 Haziran 1941). Bu kongrede bilimsel Türk coğrafyasının temelleri atılmış, yurdumuzda coğrafya bilimi ile ilgili pek çok sorun bir bütün olarak ele alınmış ve sorunların çözümü yolunda önemli kararlar verilmiştir. Kongre sonrası yayımlanan tutanaklar, Türk coğrafyasının evrimi ile ilgili çok önemli bir belge niteliğindedir. Dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel’in açış ve kapanış konuşmalarından da anlaşıldığı üzere asıl amaç: “Bir taraftan memleketimizde coğrafya ilminin usullü şekilde gelişmesini, diğer taraftan her derecedeki okullarda coğrafya öğretiminin bugünkünden daha realiteye temas ettirici şekilde yürütülmesini temin etmektir.” Ayrıca bakan tarafından “Diğer ilimler gibi coğrafyanın da bir takım maharetli zekâ oyunları olmaktan çıkarılıp, hayata yönelmesi” istenmiş ve “Türk vatanının canlı ve cansız varlıklarıyla incelenmesinin hareket noktası olması gerektiği” özellikle vurgulanmıştır. Bu emirlerle çalışmaya başlayan kongrede meseleler, program ve kitap; terimler, coğrafi isimler ile Türkiye coğrafyası mevzuları, kurulan üç komisyon tarafından etraflı bir şekilde incelenmiş, sonuçlar genel kurul toplantısında karara bağlanmıştır. Kongrede alınan bu kararlardan bazıları uzun süreli ve çok etkili olmuştur. Örneğin bu sayede orta öğretimde tek kitap uygulamasının sakıncalarına rağmen modern coğrafi görüşü yansıtan ders kitaplarının yayınlanması sağlanmış, büyük kısmı bugün de kullanılan başarılı bir coğrafya terimleri listesi hazırlanmış, okul coğrafya müfredatında modern coğrafyaya göre gerekli değişiklikler yapılmış, Türkiye coğrafyasına önem verilmesi sağlanmış ve bu arada tedrisattaki karışıklığa ve tutarsızlığa bir son verilmek üzere “Türkiye’nin coğrafi bölgeleri” tespit edilmiştir. Kongreden sonra Türk Coğrafya Kurumu’nun kurulması ile Türkiye’de bilimsel coğrafya çalışmalarının hızlanması ve koordinasyonu sağlandığı gibi, o tarihe kadar araştırma sonuçlarının memlekete ve bütün dünyaya tanıtıldığı bilimsel bir coğrafya dergisinin olmayışı gibi çok mühim bir engel aşılmıştır. Gerçekten de Türkiye’de bilimsel coğrafya yayınlarının tarihçesi araştırılırsa, kurumun ve *Türk Coğrafya Dergisi*’nin ne kadar büyük bir boşluğu doldurduğu ve Türk coğrafyasının gelişmesinde ne kadar önemli olduğu ortaya çıkar. Dolayısıyla I. Coğrafya Kongresi, bilimsel bakımdan üstün bir başarı ve Türk coğrafyasının evriminde belki de en önemli dönüm noktası sayılmalıdır.⁹ Belirtildiği üzere 1940’lı ve 1950’li yıllar ülkemizde coğrafya biliminin gelişmesi adına önemli adımların atıldığı bir dönem olmuştur. Ancak atılan bu adımların iyi planlanmadığı, özellikle 1960’lı

9 Erinç, “Coğrafya, Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Bilim”, s. 51-53.

yılların sonuyla birlikte açık bir şekilde görülecektir. Ne yazık ki kongrede ülkeyimizde coğrafya biliminin kurumsallaşması adına meslekî tanınırlığı her nasılsa eksik bırakılmış, bir bilim adeta öğretmenliğe mahkum edilmiştir. Diğer yandan Türk Coğrafya Kurumu'nun faaliyetlerini sürdürebilmesi için sınırlı devlet desteği dışında ve bu desteğin kesilmesi durumunda gerekli olan bütçenin nereden ve nasıl sağlanacağı, bir kurum bina, daire vb. olması gerektiği ise gündeme dahi gelmemiştir.¹⁰

1941'den sonraki dönemde, önceki yıllarda açılan (İstanbul ve Ankara'daki) iki coğrafya bölümünün meslekî anlamda daha fazla kurumsallaşması ve eleman artışları neticesinde hem öğretim hem de bilimsel araştırma alanında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Özellikle I. Coğrafya Kongresi'nden sonraki yıllarda hazırlanan araştırmalar, takip eden çalışmalar için ufuk açıcı ve yol gösterici nitelikte olmuştur. Gerçekten de davet edilerek ya da ülkelerindeki birtakım siyasi nedenlerle ülkemize gelen yabancı coğrafyacılarla birlikte yurt dışında öğretim görenek yurda gelen Türk coğrafyacılar tarafından bu dönemde hazırlanan bütün çalışmalar, Türkiye'de bilimsel yöntemler ile hazırlanan ilk coğrafya eserleri literatürünü oluşturmuştur. Ortaya konan bütün bu çalışmaların neredeyse hiç birinin öncüsü yoktur ve her anlamda preliminer/ilk ve kaliteli araştırmalar olarak literatürdeki yerlerini almıştır. Eserler böyle olunca bahsedilen eser sahibi isimler de önceki dönem coğrafyacıları ile birlikte Türk coğrafyasındaki "büyük coğrafyacılar" niteliğini kazanmıştır. Bu dönemde yapılan yayınlar sayesinde Türkiye'de coğrafya yükseköğretimi ile ilk ve ortaöğretim coğrafya öğretimi için yeterli alt yapı ve kaynak hazırlanmıştır. Ayrıca sözü edilen büyük coğrafyacıların çalışma ve yayımları, takip eden coğrafyacılar için Türk coğrafya öğretimi ve araştırmalarının yöntem ve çerçevesini belirlemiştir.

1946 yılında çıkarılan Üniversiteler Kanunu ile geniş çerçeveli bölümler, idari bakımdan yarı-bağımsız kürsülere dönüştürülmüş; bu kürsüler de kendi programlarını oluşturma, öğrenci seçme ve diploma verme yetkisi kazanmıştır. Bu kanun sayesinde coğrafya bölümlerini oluşturan kürsüler, 1950 sonrasında kadrolarını geliştirme olanağı bulmuş ve akademik ilerlemeye ilişkin getirilen kurullarla da bilimsel araştırma kapasiteleri yükseltilmiştir.¹¹

1940-1950'lerde, ikinci nesil coğrafyacılar yurt dışına (Fransa ve Almanya'da, kısmen ABD'de ve İngiltere'de) gönderildiler ve bir süre orada çalıştıktan sonra yeni fikirler ve yaklaşımlarla Türkiye'ye geri döndüler. Bu coğrafyacılar gönderildikleri ülkelerin coğrafi ekollerinden etkilendiler ve çalıştıkları süreler boyunca bu ekollerini temsil ettiler (Tablo 1). F. A. Sanır ve S. Trak gibi coğrafyacılar ise, daha

10 Murat Tanrıkulu, "Türkiye'de Coğrafyacı ve Coğrafya Eğitimi İki Yüzyılda", *TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*, 2018, s. 846-854.

11 E. Murat Özgür, N. Yavan, "Türk Coğrafyacılarının İç Hesaplaşması: Neden Başaramadık, Nasıl Başarabiliriz?", *Beşeri Coğrafya Dergisi*, 2013, sy. 1, s. 14-38.

önce ülkemize gelen H. Louis ve diğer yabancı kurucu coğrafyacılarla birlikte çalışma fırsatı bulmuşlardır.¹²

Birinci nesil kurucu coğrafyacıların yanına ikinci nesil coğrafyacıların da eklenmesiyle, coğrafya sahasında önemli araştırmalar yapılmış, yayın sayısı dikkate değer oranda artmış ve çeşitli konulara ait, hala değerini koruyan başucu kitapları niteliğindeki temel eserler hazırlanmıştır. Bunların çoğunluğu, çalışmanın sonundaki literatürde verilmiş olmakla birlikte bazılarını belirtmek gerekirse; Akyol’un *Umumi Coğrafya Giriş*; Selen’in *İktisadi Coğrafya, Türkiye Coğrafyasının Anahatları*; Ardel’in *Umumi Coğrafya Dersleri, Klimatoloji*; Alagöz’ün *Türkiye Karst Olayları Hakkında Bir Araştırma*; Darkot’un *Türkiye Coğrafyası, Kartografya Dersleri, Türkiye İktisadi Coğrafyası*; Tanoğlu’nun *Enerji Kaynakları, Ziraat Hayatı, Beşeri Coğrafya, Nüfus ve Yerleşme*; Yalçınlar’ın *Strüktürel Morfoloji I-II*; Bilgin’in *Genel Kartografya I-II*; İzbirak’ın *Sistemantik Jeomorfoloji, Coğrafya Terimleri Sözlüğü, Türkiye I-II*; İnandık’ın *Türkiye Bitki Coğrafyasına Giriş, Türkiye’nin Gölleri*; Trak’ın *Türkiye Coğrafya Eserleri Genel Bibliyografyası*; Yücel’in *Türkiye Coğrafyası*; Erol’un *Genel Klimatoloji*; Gürsoy’un *Kartografya* kitaplarıdır. Özellikle Erinç ve Tümertekin’in çok sayıdaki kitabı vardır. Bütün bu çalışmaların zenginliği, dönemin üretkenliğinin ve ulaştığı seviyenin de bir göstergesidir. Coğrafya adına üretilen binlerce eserin içerik zenginliği, sonraki nesil coğrafyacıların yetişmesine büyük katkılar yapmış, bu eserlerin bazıları ise yeri doldurulamaz klasik eserler haline gelmiştir.

Tablo 1: Türkiye’de coğrafya bölümlerinde görev yapan ikinci nesil coğrafyacılar ve ekolleri

Bölüm	İsim	Dönem	Ekolü
İstanbul	Sırrı Erinç.	1940-85	Humbolt-Richtofen
	İsmail Yalçınlar.	1941-84	Fransız okulu
	Necdet Tunçdilek	1948-88	Ritter-Ratzel
	Hamit İnandık	1949-69	Fransız okulu
	Erol Tümertekin.	1950-93	Ritter-Ratzel
	Turgut Bilgin.	1955-96	Alman okulu
	Ajun Kurter.	1956-97	Fransız okulu
Ankara	Cevat Rüştü Gürsoy.	1940-85	Alman okulu
	Ferruh Ali Sanır.	1940-50	Alman okulu
	Talip Yücel.	1945-86	Fransız ve Alman okulu
	Oğuz Erol.	1952-93	Alman okulu

12 Nuri Yavan, C. Kurtar Anlı, “(Un) Making Human Geography in Turkey in the Dominance of Environmental Determinism”, *Posseible Düşünme Dergisi*, 2018, c. 7, sy. 13, s. 77-98.

1941 sonrası dönem aynı zamanda coğrafyacıların gerçekleştirdikleri araştırmaları yayımlayabilecekleri coğrafya ihtisas dergilerinin yayım hayatına girdiği bir dönem olmuştur. Türk Coğrafya Kurumu tarafından çıkarılan *Türk Coğrafya Dergisi* 1943 yılında; *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi* ise 1951 yılında ilk sayılarını çıkarmışlardır. Henüz yeterli sayıda araştırmanın yapılmamasından ya da *Türk Coğrafya Dergisi*'nin boşluğu doldurmasından olacak, Ankara Üniversitesi Coğrafya Bölümü'ne ait *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*'nin ilk sayısı ancak 1968 yılında çıkarılabilmektedir. 1974 yılına kadar ülkemizde biri İstanbul ve diğeri de Ankara'da olmak üzere sadece iki coğrafya bölümü vardır. Ortaya konan eserler de adı geçen bölüm öğretim üyeleri tarafından üretilmiştir. Dönem kendi içinde değerlendirildiğinde ve üretilen kitap ve makalelere bakıldığında, Erinç'in de belirttiği üzere İstanbul Coğrafya Bölümü'nde bolca ders kitabı hazırlanırken Ankara'da aynı gayretin görülmediği dikkati çekmektedir. Bahsi geçen eserler genellikle kurucuların ağırlıklı bir şekilde fizikî coğrafyacı olması ve beşerî coğrafyacıların dahi fizikî coğrafya çalışmaları yapmaları nedeniyle fizikî coğrafya ağırlıklı olmuştur. Bu nedenle adı geçen dönemde ülkemizde bir fizikî coğrafya hakimiyeti yaşanmıştır. Bu konuda Bekaroğlu ve Sarış'ın yeni tarihli (2017) bir yazısında şu ifadeler kullanılmıştır;

1915 yılında İstanbul'da, 1935'te ise Ankara'da kurulan coğrafya enstitülerinin yönetiminde olan Avrupalı jeolog ve coğrafyacılar ile ilk kuşak Türk coğrafyacılarının yaptıkları çalışmalarla sistematik bir karakter kazanan fizikî coğrafya çalışmaları içerisinde, jeoloji yönü güçlü olan jeomorfoloji çalışmalarının ağırlığının fazla olduğu gözlemlenmektedir.

Hütteroth'un belirttiği üzere, 1940'lardan itibaren yerel bir entelektüel merkez olma hüviyetini kazanan Türkiye'deki fizikî coğrafya, tematik olarak ele alındığında, bariz bir biçimde jeomorfolojinin egemen olduğu; bu alan içerisinde de özellikle genel jeomorfoloji çalışmaları ile jeoloji-yapısal jeomorfoloji araştırmalarının önemli bir yer tuttuğunu belirtmek gerekir. Bu hakim temalar çerçevesinde pratik edilen ve kısa zamanda disiplinin en güçlü kanadı konumuna gelen fizikî coğrafya çalışmalarının, 1960'lara dek Batı'daki hakim fizikî coğrafya pratiğine paralel olarak geliştiği, yerel ve uluslararası literatüre kayda değer katkılarda bulunduğu söylenebilir. Nitekim, bu döneme kadar olan çalışmalar, dönemin hakim bilme biçimine uygun bir şekilde tasvirî niteliktedir.¹³

Ülkemizde 1940'lardan başlayarak hızlı bir çıkış yakalayan coğrafya bilimi, 1960'lı yıllarla birlikte durağanlaşmıştır. Kayan'a göre, Türkiye'deki fizikî coğrafya çalışmalarının 1960'lı yıllardan itibaren Anglo-Amerikan muadilleriyle arasında giderek artan bir asimetri meydana gelmeye başlamıştır. Öyle ki, 1960'larda

13 Erdem Bekaroğlu, F. Sarış, "Türkiye'de Fiziki Coğrafya: Değişen Disiplinler Pratiğinin Ampirik Bir Analizi", *Marmara Coğrafya Dergisi*, 2018, c. 35, s. 40-54.

Anglo-Amerikan fizikî coğrafya okullarında olgunlaşan ve zaman içerisinde diğer coğrafya okullarına yayılan kantitatifleşmenin kazanımlarından Türk fizikî coğrafyası yakın zamanlara kadar yararlanamamış; bunun neticesinde kantitatif devrim ıskalanmıştır. Türkiye’deki fizikî coğrafyanın kuramsal, metodolojik ve teknik olarak zamanının fizikî coğrafya pratiğinin gerisine düşmesine neden olan bu tarihsel asimetri zamanla artmış; fizikî coğrafyacılar süreçlerin analizine odaklanmaktansa, şekil-fenomen tasvirine dayalı pratiklerini büyük ölçüde devam ettirmişlerdir. Bu asimetri, Türk fizikî coğrafyasının yaklaşık olarak yarım yüz yıl boyunca kuşkusuz halen devam etmekte olan bir “kriz”e girmesine neden olmuştur. Nitekim disiplin, 1960’lardan sonra kurumsal olarak büyümesine rağmen, yapılan çalışmaların teorik, idiografik, tasviri, indüktif ve saf bir ampirizmle karakterize olmasından dolayı fizikî coğrafya ne Batı pratiğinin, ne doğa bilimleri kampının ne de yereldeki kendisine yakın sistematik bilimlerin bir parçası olmuş; sürdürülegeldiği eski paradigma içerisinde sıkışarak izole kalmıştır. İşte, fizikî coğrafyanın yeni bin yıla kadar gerek ulusal yerbilimleri literatüründe gerekse de uluslararası platformlardaki düşük performansı bu izolasyonla ilgilidir.¹⁴ Diğer yandan birinci ve ikinci kuşak Türk coğrafyacılarının çoğu, daha önce de zikredildiği üzere, yurtdışında eğitim görmüş ve çalışmış olduklarından (Almanya ve Fransa’da), beraberlerinde Batı kaynaklı fikir ve uygulamaları getirmişlerdi. Bu dönemin iki ana fikri, olasıklık ve bölgeselcilikle birlikte çevresel determinizmdi. Bu fikirler o dönemde hem Batı’da hem de Türkiye’de bilimsel araştırmaların normu haline gelmiştir. Ne yazık ki ülkemizde Batı’daki gelişmelere uygun olan bilimsel tutum 1970’lerde ciddi bir kesintiye uğradı. O zamandan beri Batı’da bu iki fikir ağır bir şekilde eleştirilmesine ve bilim uygulamaları dışında bırakılmasına rağmen, Türk coğrafyacılar bu yaklaşımı güçlü bir şekilde savunmayı sürdürerek onu bir tür dogmaya çevirmiştir.¹⁵ Burada fizikî coğrafya için belirtilen hususlar, özünde Türk coğrafyasının geneli için de söz konusudur ve beşerî coğrafya çalışmaları için de geçerlidir. Nitekim Özgür ve Yavan konu hakkında, “1960 sonrası Türk coğrafyası önceki yıllardaki gelişim başarısını koruyamamış ve özellikle 1980 sonrası hem felsefi ve bilimsel bakımdan hem de kurumsal örgütlenme açısından çağdaş Batı coğrafyasından kopmuştur.”¹⁶ tespitini yapmışlardır. Yine konuyla ilgili olarak, Gümüşçü şu tespitleri yapmaktadır:

Bütün kriterlerden hareketle, özellikle 1960-2000 yıllarının Türk coğrafyasının büyük bir içe kapanma ve nitelik kayıpları dönemi olduğu dikkati çekmektedir. Dolayısıyla uluslararası coğrafya dergilerindeki yayın

14 Bekaroğlu, F. Sarış, “Türkiye’de Fizikî Coğrafya: Değişen Disiplinler Pratiğinin Ampirik Bir Analizi”, s. 40-54.

15 Yavan ve Kurtar Anlı, , “(Un) Making Human Geography in Turkey in the Dominance of Environmental Determinism”, s. 77-98.

16 Özgür ve Yavan, “Türk Coğrafyacılarının İç Hesaplaşması: Neden Başaramadık, Nasıl Başarabiliriz?”, s. 14-38.

sayılarında büyük bir gerileme ve hatta duraklama olduğu ve yurt dışında hemen hemen hiçbir kitap yayını yapılmadığı ve hatta uluslararası coğrafya kongrelerine gidilerek Türkiye'nin temsil bile edilmediği ifade edilmelidir.¹⁷

1960'larla başlayan ve 2000'li yıllara kadar devam eden bu dönem, Türkiye'de iç dinamiklerin her haliyle bütün olay ve olguların önüne geçtiği bir dönem de olmuştur. Arkası kesilmeyen askerî darbeler, ekonomik krizler ve diğer sorunlar nedeniyle ülkenin sosyal, ekonomik ve kültürel hayatı ciddi çalkantılar ve çıkmazlarla karşılaşmış, yöneticiler problemler karşısında geçici çözümlerle baş etmeye çalışmışlardır. Bu ahval ülkenin eğitim, bilim ve teknoloji politikalarına sık sık değişim ve düzenleme şeklinde yansımış, haliyle yükseköğretim sistemi içerisindeki coğrafya bilimi de bunlardan etkilenmiştir. Kişisel gayretleri ve çalışmalarını ile dünyayı takip ederek ciddi araştırmalar yapan birkaç isim bir kenara bırakılırsa, Türk coğrafyacıları genel anlamda dünyadan koparak bir içe kapanma eğilimine yönelmişlerdir.

Türk coğrafyasının genel olarak dünyadaki bilimsel felsefeyi ve araştırma yöntemlerindeki değişimi izlemekte zorluk çektiği 1970'li yıllarda bazı disiplinler, coğrafyanın uluslararası ölçekte bilimsel topluluktaki boşluğunu doldurmuş ve ulusal ölçekte alanını genişleterek öğretmenlik dışındaki uygulama alanlarında etkinliğini artırmıştır. Bu çerçevede Türk coğrafyacılarının büyük ölçüde temel amacı, diğer sosyal ve fen bilimleriyle etkileşim halinde bilim yapmaktan ziyade, akademik unvan almak ve öğretmen yetiştirmek olmuştur.¹⁸ Diğer yandan, 1915'te Coğrafya Darülmesai ve 1935'te DTCF'nin kuruluşundan sonraki uzun bir süreçte yeni bir bölüm kurulmamıştır. Bunda bu iki bölümden yetişen coğrafyacıların en azından sayısal bakımdan ülke ihtiyacını karşılaması etkili olmuştur. Fakat özellikle nüfus artışı ile ilk ve ortaöğretimdeki öğretmen ihtiyacının hızla artmasıyla birlikte 1970'lerden sonra yeni coğrafya bölümlerinin kurulması gündeme gelmiştir.

Ülkemizde, İstanbul ve Ankara'daki coğrafya bölümlerinden sonra üçüncü bölüm Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde açılmıştır. Bölüm resmî olarak 1961 yılında M. T. Tarkan'ın (1923-1984) asistan olarak göreve başlamasıyla açılmışsa da eğitim-öğretimin başlaması 1974 yılında gerçekleşmiştir. Bu yıl 25 öğrenci ile eğitime başlayan bölümde, öğretim üyesi olarak kurucu M. Tefvik Tarkan yanında, A. N. Sözer ve A. Nişancı bulunmaktaydı. Bir süre sonra bu bölümde göreve başlayan ve tek başına neredeyse Türkiye'deki diğer bütün coğrafya bölümlerinden daha fazla akademisyen yetiştirecek olan H. Doğanay ve öğrencileri özellikle bu dönemden sonra Türk coğrafyasında ağırlıklarını hissettireceklerdir. Gerçekten de Atatürk Üniversitesi Coğrafya Bölümü'nden bahsedilirken, önceki ve hatta

17 Osman Gümüşçi, "Katip Çelebi'den Günümüze Türkiye'de Coğrafyanın Tarihi Serüveni", *TÜCAUM Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ankara: 2012, s. 355-389.

18 Özgür ve Yavan, "Türk Coğrafyacılarının İç Hesaplaşması: Neden Başaramadık, Nasıl Başarabiliriz?", s. 23.

sonraki coğrafya bölümlerinde yapılamayan “çok sayıda eleman yetiştirme” işinin mimarı H. Doğanay’ı anmamak bir eksiklik olacaktır. Nitekim Doğanay, doçentlik kadrosunu almasının en önemli getirisinin, coğrafya bölümünde doktora programı açarak önemli bilim adamlarının yetişmesine olanak sağlamak ve asla taklit ürünü olmayan bir “Atatürk Üniversitesi Coğrafya Ekolü” oluşturmak olduğunu açıkça ifade edecektir. Yine Doğanay, akademik felsefesinin esasının “çok sayıda yetişmiş eleman ve çok sayıda araştırma ürünü eser” olduğunu ve dolayısıyla “2006 yılına kadar 17 yüksek lisans ve 24 doktora tezi hazırlattığını” belirtmiştir. Bugünden geriye dönüp bakıldığında, bilimsel bir ekolün inşası tartışılır olmakla birlikte H. Doğanay, gururla belirttiği, “çok sayıda eleman yetiştirme” işinde son derece başarılı olmuş ve hedefine ulaşmıştır.¹⁹

Zikredilen olumsuzluklara paralel olarak 1940’lı ve 1950’li yılların altın devri yaşanmış ve geride kalmış, hem Türk Coğrafya Kurumu hem de coğrafya bilimi adına sıkıntılı bir döneme girilmiştir. Özellikle darbeler döneminin başladığı 1960’lı yıllarla birlikte devlet tarafından kurum adına tahsis edilen sınırlı ölçüdeki maddi destek kesilmiş, bu yüzden büyük bir çöküş yaşanmıştır. Kurum, 1975 yılından sonra da faaliyetlerini sürdüremez hale gelmiştir. O yıllarda Türk Coğrafya Kurumu’nun yönetim kurulu üyeleri Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ülkeler Coğrafyası Kürsüsü’nün öğretim üyelerinden oluşmaktadır. Ekonomik sıkıntıya ek olarak Coğrafya Enstitüsü içindeki diğer kürsülerin öğretim üyeleriyle sürekli çekişme ve anlaşmazlıklar yaşanmaktadır. Bu sıkıntılar devam ederken, mekân sıkıntısını bahane eden DTCF dekanlığı aldığı bir kararla Türk Coğrafya Kurumu’nu, fakülte dışında başka bir mekâna taşınmak zorunda bırakmıştır. Kurumun kitapları ve birtakım eşyası, önce o zamanki kurum başkanı Prof. Dr. Cemal Arif Alagöz’ün sahibi olduğu bir daireye yerleştirilmiş, daha sonra Cebeci Semt’inde (Siyasal Bilgiler Fakültesi’ne yakın bir konumda) iki dükkan kiralanarak bu mekâna taşınmıştır. Türk Coğrafya Kurumu, 1982 yılına gelindiğinde yeni dernekler kanununun getirdiği yükümlülükleri artık yerine getiremez olmuştur. Çünkü üyeler aidatlarını ödemiyorlar, olağan genel kurul toplantıları çoğunluk sağlanamadığı için sürekli ikinci toplantıya erteleniyor ve ikinci toplantıya katılan az sayıda kişinin imzaları ile yapılabiliyordu. Hatta kurumun Uluslararası Coğrafya Birliği’ne (IGU) olan birikmiş 300 dolarlık aidat borcunun ödenebilmesi için Başbakanlık Müsteşarlığı’ndan yardım talebinde bulunulmuştu. Diğer yandan kuruma ait kitapların bulunduğu Cebeci semtindeki mekânın kirası ödenemediği için ayrıca büyük bir sıkıntı yaşanmıştı. Çaresizlik içinde kalan Kurum Başkanı Prof. Dr. Cemal Arif Alagöz, Genel Sekreter Prof. Dr. Cevat Rüştü Gürsoy, Muhasip Üye Prof. Dr. Talip Yücel, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Sırrı Erinç ile görüşerek kurumun kitaplarının Vefa Müşküle Sokak’taki İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü binasına

19 Gümüşçü, “Katip Çelebi’den Günümüze Türkiye’de Coğrafyanın Tarihi Serüveni”, s. 355-389.

nakledilmesine karar vermişlerdir. Kırk yıl gibi uzun bir süre başkent Ankara'da faaliyetlerini sürdüren Türk Coğrafya Kurumu'nun kurulduğu yerden İstanbul'a nakledilmesi üzücü ve üzerinde düşünülmesi gereken önemli vaka olarak tarihe geçmiştir. Bu durumun gerçekleşmesine sebep olanlar o zamanda Türk Coğrafya Kurumu'na gereken desteği ve önemi vermeyen, sürekli çekişen, uzlaşmayan, kurumsallaşmaktan çok kişiselleşmeyi önde tutan öğretim üyeleri idi.²⁰

1980 askeri darbesinin ardından 1981 yılında Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) kurulmuş ve ülkemizin eğitim, bilim ve teknoloji politikalarında önemli değişikliklere gidilmiştir. Bölümlerin iç yapısı, öğrenci alımı ve sayısı, öğretmen yetiştirme, lisansüstü eğitim gibi alanlarda uygulanan düzenleme ve değişiklikler, diğer bilim dallarına olduğu gibi coğrafyaya da olumsuz biçimde yansımıştır. Bu yansımaların ilki, ülkemizde nicel anlamda coğrafya bölümü, coğrafyacı, coğrafya dergisi ve coğrafya yayınlarının hızla çoğalmasıyla ikinci ise yine bu hızlı artışın bir sonucu olarak kalitenin düşmesi biçiminde olmuştur. 1981'den sonra YÖK yasası ile yeni bir yapıya kavuşan üniversitelerde, zamanla artan ve değişen ihtiyaçlara bağlı olarak 1992 yılında farklı bir aşamaya geçilmiştir. Bir taraftan devlet üniversiteleri diğer kentlerde yaygınlaşma eğilimine girerken bölüm sayısı da oldukça hızlı bir şekilde artmıştır (Tablo 2). Diğer yandan ise vakıflara üniversite açma izni verilmesiyle özel üniversiteler kurulmuştur. 1998 yılında YÖK, devlet üniversiteleri bünyesindeki eğitim fakültelerinde yeni düzenleme ve değişikliklerde bulunmuştur. Buna göre coğrafya bölümleri dışında sosyal bilgiler, sınıf öğretmenliği ve Türkçe öğretmenliği bölümlerinde de coğrafya dersleri okutulmaya başlanmış, bu da yeni coğrafya bölümlerinin kuruluşunu gerekli kılmıştır. Artısla birlikte coğrafyacılar, hem yüksek lisans ve doktora hem de kitap ve makale hazırlama çalışmalarında dönemi sembolize edercesine yeni konu ve metot arayışlarına girmiştir.²¹

Tablo 2: Türkiye üniversitelerinde yer alan coğrafya bölümleri ve kuruluşları (1915-2000)

No	Üniversite	Kuruluş	Şehir
	İstanbul Üniv.	1915	İstanbul
	Ankara Üniv.	1935	Ankara
	Atatürk Üniv.	1974	Erzurum
	Fırat Üniv.	1978	Elazığ
	Ege Üniv.	1979	İzmir
	Yüzüncü Yıl Üniv.	1993	Van
	Sütçü İmam Üniv.	1993	Kahramanmaraş

20 Ali Özçağlar, "Türkiye'de Coğrafya Literatürünün Gelişmesinde DTCF Coğrafya Bölümü'nün Rolü", *TALİD*, 2020, c. 18, sy. 35, s. 245.

21 Gümüşçü, "Katip Çelebi'den Günümüze Türkiye'de Coğrafyanın Tarihi Serüveni", s. 355-389.

No	Üniversite	Kuruluş	Şehir
	Harran Üniv.	1993	Şanlıurfa
	Süleyman Demirel Üniv.	1994	Isparta
	Çanakkale Onsekiz Mart Üniv	1994	Çanakkale
	Afyon Kocatepe Üniv.	1996	Afyonkarahisar
	Balıkesir Üniv	2000	Balıkesir
	Ondokuz Mayıs Üniv.	2000	Samsun

Ülkemizde YÖK’ün kurulmasıyla birlikte gerçekleştirilen yapısal değişiklikler arasında eğitim enstitülerinin, üniversiteler bünyesinde eğitim fakültelerine dönüştürülmesi de yer alır. Bu fakültelerde de diğer sosyal bilimlerin eğitimine paralel olarak coğrafya eğitimi ana bilim dalları kurulmuştur. Böylece coğrafya bilimi için, daha önce dile getirilen sorunlara, yeni bir sorun eklenmiştir (Tablo 3). Zira bu ikili yapı zaman içerisinde hem disiplin hem akademisyenler hem de öğrenciler için sıkıntılı bir ikileme meydana getirmiştir.

Tablo 3: Türkiye üniversitelerinde yer alan coğrafya eğitimi anabilim dalı ve kuruluşları.

No	Üniversite	Kuruluş	Şehir
	Gazi Üniv.	1982	Ankara
	Atatürk Üniv	1982	Erzurum
	Dokuz Eylül Üniv.	1982	İzmir
	Selçuk Üniv.	1982	Konya
	Karadeniz Teknik Üniv.	1982	Trabzon
	Dicle Üniv.	1985	Diyarbakır
	Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.	1994	Çanakkale
	Marmara Üniv.	1994	İstanbul
	Ondokuz Mayıs Üniv.	*	Samsun
	Balıkesir Üniv.	*	Balıkesir

*Henüz öğrencisi bulunmayan bölümler

Batı’dan uzaklaşmaya yol açan ve burada zikredilen durum biraz açıldığında durumun bir olaylar zinciri biçiminde geliştiği görülür. Ülkemizde 1980 Askeri Darbesi, sosyal ve ekonomik yaşamda sorunlara yol açtığı gibi Türk yüksek öğretiminde etkileri günümüzde de devam eden sorunlara yol açmıştır. Sorunun ana kaynağı Türk yüksek öğretimine yapılan müdahaleler, yeni kurumların kurulması, mevcut ve iyi işleyen kurumların kapatılması, devri ya da birleştirilmesi

biçiminde gerçekleşmiştir. Öğretmen yetiştiren kurumlar, bu müdahalelerden en ağır şekilde etkilenen kurumlar olmuştur. Türkiye, özünde öğretmen yetiştirme sistemi bakımından köklü bir geleneğe sahip ülkeler arasındadır. Öğretmen yetiştirme çabaları, Sultan Abdülmecit döneminde 16 Mart 1848'de Rüştüyelere öğretmen yetiştirmek üzere üç yıl süreli "Darül Muallimin-i Rüşdi" adını taşıyan ilk öğretmen okullarının kurulmasıyla başlamış, daha sonraki yıllarda şekillenen yapısıyla, Cumhuriyet yönetimine devredilmiştir. Bu deneyim, bilimsel yaklaşımlarla daha da zenginleşmiş, özellikle Cumhuriyet'in ilk yıllarında, Atatürk'ün önderliğinde başka ülkelere örnek olabilecek birbirinden özgün modeller ortaya konmuş, eğitim enstitüleri kurulmuş, köy enstitüleri açılmış ve yaygınlaştırılmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki bu atak daha sonraları sürdürülememiş, mevcutları geliştirmek yerine, kapatılmalarına veya yozlaştırılmalarına yol açan uygulamalara gidilmiştir. Bu anlamda, 1954'te Köy Enstitülerinin kapatılmasıyla başlayan süreç, öğretmen yetiştirmede ilk olumsuz işaret olarak hatırlanmaktadır. 1970'li yıllar ise, öğretmen eğitiminde en sorunlu dönem olarak görülmektedir. Henüz gerekli planlama yapılmadan öğretmen okullarının kapatılması, eğitim enstitülerinin 3 yıl olan eğitim süresinin siyasi müdahalelerle 3 aya kadar indirilerek yozlaştırılması, "mektupla eğitimle öğretmen yetiştirme" gibi uygulamalar, genelde tüm branşlara özelde ise coğrafya öğretimine ve yetiştirilen öğretmenlerin niteliğine olumsuz olarak yansımıştır.²²

1970'li yıllarda yaşanan bu olumsuzluklar üzerine, 1981 yılında çıkarılan Yükseköğretim Kanunu (2547 Sayı ve 6 Kasım 1981) ve bunu tamamlayan Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (41 Sayı ve 20 Temmuz 1982 tarih) ile Türk yükseköğretim sisteminde kapsamlı düzenlemelere gidilmiştir. Bu düzenlemelerin en önemlisi daha önce zikredildiği üzere hiç kuşkusuz, Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte zaman içinde ülkenin öğretmen ihtiyacını karşılamak için kurulan ve yaygınlaşan eğitim enstitülerinin, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alınarak, eğitim fakültelerine dönüştürülmesi ve üniversitelere bağlanması olmuştur. 1982 yılından itibaren Türkiye üniversitelerinde öğretmen yetiştirme; eğitim fakültelerinde ve fen-edebiyat fakültesi öğrencilerine pedagojik formasyon dersleri verilerek iki ayrı kaynaktan gerçekleştirilmiştir. Ancak yaklaşık on beş yıl süren bu uygulamayı YÖK, ortaöğretim alan öğretmenliği için öğretmenlik sertifika programlarının uygulamadan uzak, içerik ve süre açısından yetersiz olduğunu ileri sürerek, öğretmenlik sertifika programlarını 04.11.1997 Tarih ve 97, 39, 2761 sayılı kararlarıyla yeniden yapılandırmıştır. Bu doğrultuda eğitim fakültesi öğrencileri için 3,5+1,5 yıl, fen-edebiyat fakültesi mezunları için 4+1,5 yıl olmak üzere iki şekilde yürütülecek olan tezsiz yüksek lisans programları

22 Murat Tanrıkulu, "Türkiye'de Fen-Edebiyat ve Eğitim Fakültesi İkileminde Öğretmen Yetiştirme ve Pedagojik Formasyon Uygulamaları", *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 2017, sy. 59, s. 264-267.

uygulamaya konmuştur. Ancak yapboz yaklaşımıyla tüm öğretmenlik sertifika programları 1998-1999 öğretim yılından itibaren kapatılmış ve ilerleyen süreçte ise tekrar açılmıştır.²³

Türkiye’de coğrafya, 1982 yılı düzenlemelerine uygun olarak üniversitelerin fen-edebiyat fakültelerinin coğrafya ve eğitim fakültelerinin coğrafya eğitimi anabilim dalı olmak üzere iki farklı bölümde öğretilen bir bilim olmuştur. Bazı üniversitelerin bünyelerinde coğrafya bölümü ve coğrafya eğitimi anabilim dalından yalnızca biri varken bazılarında ise her ikisi de bulunmaktadır. Genel olarak coğrafya bölümlerinden mezun olanların coğrafyacı, coğrafya eğitimi anabilim dalından mezun olanların ise coğrafya eğitimcisi ya da coğrafya öğretmeni olduğu/olacağı kabul görmüştür. Ancak pedagojik formasyon alınması kaydıyla fen-edebiyat fakültesi coğrafya bölümleri mezunları da öğretmen olabilmıştır. Her iki fakültede formasyon dersleri dışında alana yönelik öğretilen dersler ve ders içerikleri büyük oranda aynıdır. Dersleri veren öğretim elemanları da yine büyük oranda her iki fakülteden mezun olmuş ve gerekli şartları yerine getirmiş akademisyenlerden oluşmaktadır. Özetle biri diğerini ikame edebilir durumdadır. Ancak, pratikte durum böyle iken teoride coğrafyacı ve coğrafya eğitimcilerinin birbirlerini farklı bilimlerin öğretim üyesi olarak kabul ettikleri görülmüştür. Örneğin; lisans, yüksek lisans ve doktoralarını coğrafya bölümlerinde tamamlayanlar kendilerini pür/saf coğrafyacı olarak kabul ederken, coğrafya eğitimcisini ya da eğitim kademeleri farklı olan coğrafyacıları ise pür/saf coğrafyacı olarak görmemiştir. Bu farklı bakış özellikle akademik çalışma ve üretim söz konusu olduğunda çok açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Örneğin coğrafyanın öğretimi söz konusu olduğunda coğrafyacılar bu işin yalnızca coğrafya eğitimcisinin işi olduğu ileri sürebilmekteyken coğrafya eğitimcileri de kendilerini alan araştırmalarından uzak tutmuş ve o işi yapan birileri var yaklaşımı sergileyebilmiştir. Bu durum hem farklı üniversitelerde hem aynı üniversitenin aynı bölümlerinde ve hem de aynı üniversitenin coğrafyayla ilgili farklı bölümlerinde çalışan coğrafyacılar ve coğrafya eğitimcileri için de büyük oranda geçerli olmuştur. Zikredilen yaklaşım, her iki kesimce yapılan akademik çalışmalarını sınırlandırmış ve belki de bir diğer alan olarak değerlendirilen alanlar için çok yenilikçi ve uygulanabilir fikirlerin ortaya çıkmasına engel olmuştur.²⁴

23 Tanrıku, “Türkiye’de Fen-Edebiyat ve Eğitim Fakültesi İkileminde Öğretmen Yetiştirme ve Pedagojik Formasyon Uygulamaları”, s. 264-375.

24 Tanrıku, “Türkiye’de Fen-Edebiyat ve Eğitim Fakültesi İkileminde Öğretmen Yetiştirme ve Pedagojik Formasyon Uygulamaları”, s. 846-854.

Sorunun bu şekilde ortaya çıkmasında çok partili döneme geçişle birlikte cumhuriyet hükümetlerinin köklü bir eğitim-öğretim anlayış ve yapılanmasının olmayışı elbette ki en önemli faktör olmuştur. Özellikle iktidar değişiklikleri, soruna farklı yaklaşımları da birlikte getirmiştir. Kimi iktidarlar fen-edebiyat fakültelerinde de pedagojik formasyon derslerinin açılması ve böylece bu formasyona sahip olan her iki fakülte mezunlarının öğretmen olabilirliği yönünde karar almış ve uygulamıştır. Kimi iktidarlar ise fen-edebiyat fakültelerine tamamen öğretmenliği yasaklamış ve öğretmenliği yalnızca eğitim fakültesi mezunlarına bırakmıştır. Bu uygulama hem eğitim fakültelerine talebi artırmış hem de bu fakültelerin yerleştirme puanlarını dolayısıyla öğrenci kalitesini yükseltmiştir. Fen-edebiyat fakültelerinde ise bunun tam tersi yaşanmıştır.²⁵ Yaşanan olumsuzluklar yalnızca adı geçen kurumlar bünyesinde kalmamıştır. Uzak yakın ilişkili olduğu diğer kurum ve uygulama alanına da ya doğrudan ya da dolaylı biçimde sirayet etmiştir. Doğrudan etki ettiği kurum ve uygulama alanlarından biri de daha sonra ele alınacak olan okul coğrafyası ve müfredat programları olmuştur.

Dile getirilen tüm bu sıkıntılar, elbette coğrafyacılar ve coğrafya bilimi üzerinde nitelik kayıplarına yol açmıştır. Özellikle yüksek öğretimdeki öğrenci sayılarının sürekli artmasına karşın, araştırma ve laboratuvar imkanlarının aynı hızda artmaması, ortaya çıkarılan eser sayısı ve kalitesinin düşmesine neden olmuştur. Coğrafyacılar tarafından yapılan yayınların yalnızca rakamlarına bakıldığında nicel düşüşü görmek zordur. Ancak uluslararası dergilerde yayın yapma, kongrelere katılım, ve nitelikli kitapların ya yokluğu ya da sayıca azlığı, özellikle 1960-2000 yılları arasında akademik coğrafyanın önemli sorunlarının olduğunu göstermektedir.

Darbeler dönemi ve YÖK sonrası süreçten, coğrafya dergileri de ağır biçimde etkilenmiştir. Önceki dergilerin hepsi kapanır veya isim değiştirirken yeni dergiler de yayım hayatına başlamıştır. Bu dergiler; İstanbul Coğrafya Dergisi (1985) ve Ankara Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Ege Coğrafya Dergisi (1983), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu tarafından sadece 4 sayı çıkarılan *Coğrafya Araştırmaları Dergisi* (1989), 1943'te yayım hayatına başlayan, yayımlanmadığı yıllar olmakla birlikte 1974 yılına kadar 26. sayıyla kapanan ve 1992 yılında 27. sayıyla tekrar yayımlanmaya başlayan *Türk Coğrafya Dergisi*, *Doğu Coğrafya Dergisi* (1995) ve *Marmara Coğrafya Dergisi* (1996)'dir. Dergilerin bazıları çok kısa ömürlü olmuştur.

Türkiye'de zamanla coğrafya bölümü ve burada görev yapan coğrafyacı sayısındaki artışa paralel olarak yayınlanan makale sayısı da bu dönemde hızla artmıştır (Tablo 4). 1990'lı yılların sonlarına doğru sadece *e-dergi* formatına dönüşmeye başlayan bu dergilerin tamamı ulusal niteliktedir ve uluslararası indekslerde taranan bir coğrafya dergisi henüz yoktur. Dergiler başlangıçta sadece ait olduğu

25 Tanrıkulu, "Türkiye'de Fen-Edebiyat ve Eğitim Fakültesi İkileminde Öğretmen Yetiştirme ve Pedagojik Formasyon Uygulamaları", s. 267.

bölüm mensupları tarafından gönderilen makaleleri yayınlıyorken, son yıllarda bölüm dışından gelen yazıları da yayınlanmaya başlamıştır. Bazılarının hakemlik süreci kurallara uygun işletilmeyen bu dergilerin hiçbiri uluslararası olmadığından etki değerleri düşük, makalelere yapılan atıflar az ve ulusal nitelikte olmuştur.

Tablo 4: Dönemlere göre, yayınlanan coğrafya eser sayısı

Dönemler	Kitap	Makale	Toplam
1915’e kadar	23	39	62
1915-1940	158	387	545
1941-2000	779	5217	5996
Toplam	960	5643	6603

12 Eylül 1980 sonrasında yeni uygulamalar paralelinde daha önce özerk yapılar halinde ve kendi bütçeleri olan enstitü bölümlerinin bu özellikleri lağvedilmiş, ödenekleri kısılmış, akademisyenlerin araştırma ve yayın yapmaları, üniversite destekli yurtdışı çıkışları durma noktasına getirilmiştir. Böylece akademisyenlerin uluslararası gelişme periyodiklerini takip etme ve yayınlara ulaşmaları güçleşmiştir. Arazi araştırmaları ve laboratuvar ihtiyacı nedeniyle, oldukça pahalı bir alan niteliğindeki modern coğrafyanın, mali kaynakların azalmasıyla yapılabilmesi daha da zorlaşmıştır. Henüz bilgisayarların yaygınlaşmadığı ve internetin olmadığı bu dönemdeki gelişmeler, asıl etkisini coğrafyacıların uluslararası toplulukla zaten zayıf olan bağlantısının kesilmesi şeklinde göstermiştir. Akademik özerkliğin iyice zayıflamasıyla üniversiteyi devlet dairesi/okulu, akademisyenleri memur/öğretmen, hatta araştırma görevlilerini neredeyse gereksiz gören bir idari/akademik yapılanma dönemselsel olarak derin izler bırakmıştır. Öyle ki bu yıllar, üniversite eğitim-öğretim programlarının standartlaştırıldığı, verilecek derslerin belirlendiği, performans ölçütlerine dayanmayan sözleşmeli akademisyenliğin başladığı bir döneme karşılık gelmektedir.²⁶

Özgür ve Yavan tarafından yayınlanan araştırmada, mevcut literatürün incelenmesi ve yeniden değerlendirilmesi sonucu, coğrafyanın dünü, bugünü ve geleceği hakkında yapılan tespitlerden biri, “Türk coğrafyasının kuruluşundan günümüze Fransız ve Alman coğrafya yaklaşımlarının etkisinde kalması ve bu Kıta Avrupa’sı modelini eski haliyle sürdürmesidir. Bu durum Türk coğrafyasının 1950 sonrası coğrafya bilimini çağdaş anlamda yapan ve sürükleyen Anglo-Amerikan coğrafyasındaki gelişmeleri (felsefi, teorik ve yöntembilimsel) izleyememesine yol açmıştır.” biçimindedir. Özgür ve Yavan tarafından yapılan bir diğer tespit de şudur:

26 Özgür ve Yavan, “Türk Coğrafyacılarının İç Hesaplaşması: Neden Başaramadık, Nasıl Başarabiliriz?”, s. 14-18.

Türkiye'deki coğrafyacıların uzmanlaşmaması (bölgesel yaklaşım ve okul coğrafyası) nedeniyle değişen toplumsal taleplere cevap verememesi, diğer disiplinlerin coğrafyanın akademik ve pratik çalışma alanlarını doldurmasına ve piyasada baskın hale gelmesine yol açmıştır. Sonuç olarak, tüm bu sorun ve başarısızlıklara rağmen, son yıllarda bütün bu problemlerin farkında olan bir grup yeni nesil coğrafyacının yeni bir dernek ve eleştirel bir yaklaşımla disiplini yeniden canlandırmaya başladığı görülmektedir.”

Özgür ve Yavan tarafından yapılan her iki tespit de, daha önce zikredilen ülkemiz gerçekleriyle örtüşmemektedir. Zira onlara göre Alman ve Fransız coğrafyası geçmişte ve bugün geriymiş gibi ifade edilmiştir ki, coğrafya için böyle bir realite bulunmamaktadır. Sorun, Türk coğrafyacıların Alman ve Fransız coğrafyacıların etkisinde kalmaları değildir; Alman ve Fransızların Anglo-Amerikan coğrafyasını takip etmemeleri de değildir. Sorun, ülkemiz coğrafyacılarının kolayca kaçarak hiçbirini takip etmemeleridir. Üçüncü olarak belirtilen uzmanlaşmama ve toplumsal taleplere cevap verememe de hiçbirini takip etmemenin doğal bir sonucudur. Burada belirtilen tüm hususlar neticesinde, Özgür ve Yavan'ın da belirttiği üzere Türk coğrafyası, epistemolojik bir topluluğun parçası haline gelememiş, uluslararasılaşma yetersizlikleri nedeniyle saygınlık aşınması yaşamıştır. Her iki unsurun toplumsal anlamlılık bileşeni bağlamında bir araya gelmesiyle de disiplin, diğer disiplinler nezdinde büyük ölçüde kabul görmekten uzaklaşmıştır. Bu olumsuzluklar, uzun yıllar boyunca toplumda okul coğrafyası eksenindeki bir coğrafya algısıyla kısır döngüye dönüşmüş ve disiplinin sürekli zarar görmesine yol açmıştır. Örneğin Türkiye Bilimler Akademisi'nin (TÜBA) 200 üyesi içinde coğrafyacılar kendilerine yer bulamamış, disiplinlere göre 36 bilim dalı/çalışma alanı içinde coğrafya bilimi yer almamıştır.²⁷

Buraya kadar kısaca özetlenirse, ülkemizde modern coğrafyanın kurulduğu ve kurumsallaşmaya başladığı ilk dönemde gerçekleştirilen gelişmeleri takiben, coğrafyanın bu dönemde örgütlenme ve kurumsallaşmaya devam ettiği görülür. Dönem başlarında I. Coğrafya Kongresi'nin yapılması ve Türk Coğrafya Kurumu'nun kurulması gibi gelişmelerin de verdiği heyecan ile coğrafyanın “saman alevi gibi parladığı” dikkati çeker. Yurt dışı tahsilli yeni coğrafyacıların mevcut kadroya katılması, coğrafya dergilerinin yayına başlaması, pek çok sahada önemli ve temel çalışmaların yapılması nedeniyle kısmi bir gelişmenin yaşandığı bu yıllar, ne yazık ki sürdürülebilir hale getirilememiştir. 1960'ların başından itibaren başlayıp devam eden darbeler nedeniyle ülkenin siyasi, sosyo-ekonomik ve kültürel açılardan sürekli sarsıntılar yaşaması, coğrafya bilimi için telafisi zor hasarlara yol açmıştır.

Türk coğrafyası, bu şartlar içerisinde dünyadan koparak içine kapanan, sayısal artış ve kişisel çabalarla bazı olumlu gelişmeler kaydetse de genel olarak

27 Özgür ve Yavan, “Türk Coğrafyacılarının İç Hesaplaşması: Neden Başaramadık, Nasıl Başarabiliriz?”, s. 14-38.

sadece öğretmen yetiştiren bir disiplin haline gelmiştir. Bu dönemdeki nitelik kayıpları, yükseköğretimdeki değişiklik ve sorunlar, coğrafya çalışmalarında ciddi bir kaosa sebebiyet vermiş ve Türk coğrafyacıları uzun süre uluslararası alanda görünmemişlerdir. Yavan’ın da vurgulandığı gibi, 1970’lerden 2000’e kadar SSCI indeksli beşerî coğrafya dergilerinde hiç bir yayın yapılamamıştır. Nüfus artışının da zorlamasıyla yeni bölümlerin açıldığı bu dönemde ve özellikle 1980’den sonra YÖK’ün kurulmasıyla köklü değişiklikler yaşanmış, üniversitelerin bilimsel ve ekonomik özerkliği erozyona uğratılmıştır. Öğretmen yetiştirme programının değiştirilmesiyle, coğrafya bölümleri de “coğrafyacı-coğrafya eğitimcisi” şeklinde bir ikileme yüzleşmiştir.

Ülkemiz ve akademinin 1980 darbesiyle yüz yüze geldiği uygulama ve yenilikler arasında Türk Coğrafya Kurumu’nun kamu çatısı altına alınmasını sağlayabilecek bir kurum birleşmesi de yer almaktadır. Ancak bu birleşme, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu’na Atatürk Araştırma Merkezi ve Atatürk Kültür Merkezi ilave edilerek, Anayasamızın 134. Maddesi gereğince ve 2876 Sayılı Kanunla; Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu adında ve 17.8.1983 tarihinde yeni bir kurumun kuruluşuyla yapılmış ve coğrafya her nasılsa dışarıda bırakılmıştır. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu’nun ilk başkanlığına atanan Emekli General Suat İlhan, Türk Coğrafya Kurumu’nun 2876 Sayılı Kanun ile Yüksek Kurum bünyesinde yer almamasından büyük üzüntü duymuş ve kişisel çabasıyla Türk Coğrafya Kurumu’na alternatif olarak 02 Şubat 1988 tarihinde Yüksek Kurum içinde “Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu” adında bir şubenin kurulmasını sağlamıştır. Suat İlhan, konuyla ilgili düşüncelerini Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu’nun yayın organı olan *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*’nin ilk sayısındaki takdiminde şöyle açıklamıştır:

Atatürk Yüksek Kurumu’na coğrafya çalışmaları içinde doğrudan görev verilmemektedir. Fakat coğrafyaya ilgisiz kültür düşünmek mümkün değildir. Tarihin, dilin ve diğer bütün kültür unsurlarının güç aldıkları ve güç verdikleri bir coğrafyaları olması gerekir. Bu zorunlulukla ve coğrafya bilim çevremizin ihtiyacı da dikkate alınarak, kanunumuzun verdiği kolaylıktan yararlanılmış, Yüksek Kurum Başkanlığı’na bağlı bir Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu kurulmuştur.... Büyük bir ihtiyaç olarak gördüğümüz coğrafya ile ilgili bir birim oluşturulması, kuruluşumuzun ilk günlerinden itibaren düşünölmeye başlanmış, 2 Şubat 1988 tarihli Atatürk Yüksek Kurumu Yönetim Kurulu toplantısında Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu kurulması kararı alınmıştır.

Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu, Suat İlhan döneminde (1989-1992) *Coğrafya Araştırmaları* adında 4 sayı dergi çıkarmış, Suat İlhan’ın başkanlık görevinin sona ermesiyle Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu’nun faaliyetine süratle son verilmiştir. Kısa ömürlü olan bu girişimle neredeyse aynı tarihlerde gerçekleştirilen ikinci

girişim, Milli Güvenlik Kurulu'nun tavsiyesi ve Yüksek Öğretim Kurulu'nun 31 Ağustos 1988 tarihli toplantısında alınan karar ile Ankara Üniversitesi bünyesinde Türkiye Coğrafyası Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÜCAUM) adı altında bir merkezin kurulması izlemiştir. Zira, O günlerde yurtiçi ve yurtdışında basılan kitap, dergi, atlas, harita ve benzeri yayımlarda Türk bütünlüğünü ve menfaatlerini zedeleyici ifadelerle engel olacak bir bilimsel kuruluşun eksikliği görülmüş, Türk Coğrafya Kurumu, içinde bulunduğu durum ve bahsettiğimiz nedenlerle bu olumsuzluklara karşı koyacak durumda olmadığı değerlendirilmiştir. TÜCAUM yönetmeliği, aynı yıl 25 Aralık 1988 tarihli *Resmî Gazete'*de yayınlanmış, böylece faaliyet şekli ve alanı belirlenmiştir. Merkezin kuruluş amacı, "Türk Coğrafya Kurumu'nun yerine getiremediği görevleri yerine getirmektir."²⁸

II. 1970'ten Sonra Türk Coğrafyasının Kaçırdığı Gelişmeler

Türk coğrafyasının, 1970'li yıllara kadar gösterdiği gelişme ve özgün yapısını sonraki yıllarda neden kaybettiğine, Batı coğrafyasından neden uzaklaştığına iç dinamikler bağlamında ve önceki sayfalarda etraflı bir biçimde değinilmiştir. Burada ise dönem itibarıyla ve dış dinamikler bağlamında Türk coğrafyasının kaçırdığı, Batı coğrafyasındaki yönelim, yaklaşım, paradigma, gelişme ve devrimlerin bazıları ele alınacaktır.

Kaçırılan, daha doğru bir ifadeyle göz ardı edilen ya da öncesinde bazı müelliflerce zikredildiği üzere ıskalanan gelişmelerden ilki ve belki de en önemlisi, temelleri 1920'lerde Carl Ortwin Sauer tarafından atılan kültürel coğrafya olmuştur. Sauer tarafından geliştirilen kültürel coğrafya doğal ve kültürel coğrafi görünümün karışımını/sentezini araştırır. Geçen yirmi yılda kültürel coğrafya, önemli ölçüde teorik, ismen ve metodolojik olarak değişmeye maruz kaldı. Kültürel coğrafya, disiplinin uzun ve önemli entelektüel ve kurumsal tarihine rağmen, son zamanlarda sosyal ve beşerî bilimlerde görülen uzamsal ve kültürel dönüşüm Anglo-Amerikan beşeri coğrafyasında ithal, çağdaş tartışmaları göz önünde bulunduran bir alan olarak yeniden konumlandı. XX. yüzyılın ikinci yarısında Carl Ortwin Sauer ve onun Berkeley Okulu'ndaki öğrencilerinin ilgisi, insan ve çevre ilişkileri, maddi kültür, landscape/peyzajın yorumlanmasında arazideki bazı işaretler üzerinde yoğunlaşmaya devam ediyordu. Bu periyot boyunca, bugün de devam eden bir trend olarak peyzaj tarihi ve kültürel antropolojinin teorik görüşlerinin açılımı üzerinde duruldu. Kültürel coğrafya, 1920'lerden 1970'lere kadar bu klasik yapı içinde varlığını ve gelişmesini sürdürdü. Bazı ülkelerde bugün de devam eden bir uygulamayla ya doğrudan beşerî coğrafyanın bir alt disiplini olarak yer aldı ya da bütünüyle beşerî coğrafyanın yerine kullanıldı. Ancak asıl değişim ve gelişimi 1960'lı yılların sonu ve 1970'li yıllarda geçirdi. Klasik döneminin sona erdiği bu

28 Özçağlar, "Türkiye'de Coğrafya Literatürünün Gelişmesinde DTCF Coğrafya Bölümü'nün Rolü", s. 246.

yıllarda, farklı konu ve paradigmalardan bakış açıları ve yaklaşımlarıyla kültürel coğrafyada yeni bir dönem başladı.²⁹

Kültürel coğrafyanın kuruluş aşaması olarak adlandırabileceğimiz 1920’lerden 1940’lara kadar olan dönemde yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nde ve bütünüyle Atatürk’ün önderliğinde, her alanda olduğu gibi aslında kültürel alanda da hızlı bir toparlanma yaşanmış, teoriler ileri sürülmüş, araştırmalar başlamış ve projeler uygulamaya konulmuştur. Araştırmalar daha çok, tarih, etnoloji, filoloji, antropoloji, prehistorya kapsamında yürütülmüş ve coğrafya ne yazık ki bu çalışmaların dışında bırakılmıştır/kalmıştır. Bu durum iki nedenden dolayı makul görülebilir durumdadır. Bunlardan ilki kültürel coğrafya henüz yeni bir coğrafi araştırma alanıdır ve Batı’da bile kabul edilebilirliği sınırlıdır. İkincisi ise coğrafya, ülkemizde yeni kurumsallaşan/kurumsallaşmaya çalışan bir bilimdir ve sıra henüz kültürel coğrafya çalışmalarına gelmemiştir. Ancak özellikle kültürel coğrafyanın Batı’da kabul gördüğü, bütünüyle Sauer dönemini kapsayan ve kültürel coğrafyanın klasik dönemi olarak adlandırabileceğimiz, Türkiye’de de coğrafyanın geliştiği ve özgün bir yapı kazandığı 1940 sonrası ve 1970’lere kadar olan dönemde hala Türk coğrafyasının ve coğrafyacılarının kültürel coğrafyadan bihaber olmalarını destekleyecek makul bir açıklama bulmak oldukça güçtür. Sonraki dönem ise Türk coğrafyası adına daha dramatiktir ve konunun iler tutar yanı bulunmamaktadır. 1970’lerden sonra ve 2000’lere kadar olan bu süreçte Batı’da yeni açılımlarla ve yeni konularla kültürel coğrafyanın klasik döneminin üzerine “yeni kültürel coğrafya” inşa edilirken ve popüleritesi artarken Türkiye’de coğrafya, daha önce açıklandığı üzere, bir içe kapanma, dünyadan kopuş ve gerileme sürecine girmiştir. Bu süreçte Türkiye’de coğrafya özgünlüğünü kaybetmiş, sıradanlaşmış, yalnızca adı olan bir bilime indirgenmiştir. Özünde hiç zikredilmeyen kültürel coğrafya adına mevcut durum coğrafyanın genel durumundan farklı olmamıştır. Dönem itibarıyla kültürel coğrafyanın konu edildiği yalnızca iki eser bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Tümertekin’in editörlüğünde kaleme alınan *Beşeri Coğrafya* eseri içerisinde Özgüç’ün kültürel coğrafyanın uzun bir sunumunu yaptığı bölümüdür.³⁰ İkincisi ise yine Tümertekin ve Özgüç’ün birlikte neşrettikleri, doğrudan kültürel coğrafyayı konu edinen ve alandaki büyük bir boşluğu dolduran *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân*³¹ adlı eserdir. Eser içinde kültürel coğrafya ve kültürel coğrafyadaki gelişmeler geniş bir biçimde ele alınmıştır. Zikredilen çalışmalar bir kenara bırakılırsa, Türk coğrafyası, bu süreçte kültürel coğrafyadan bihaber olmaya devam etmiştir.

29 Tanrıku, “Türkiye’de Fen-Edebiyat ve Eğitim Fakültesi İnkileminde Öğretmen Yetiştirme ve Pedagojik Formasyon Uygulamaları”, s. 218-252.

30 Erol Tümertekin, N. Özgüç, *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân*, İstanbul: Çantay Kitabevi, 1997.

31 Nazmiye Özgüç, *Beşeri Coğrafya: Kültür Coğrafyası*, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, 1994, s. 66-109.

Türk coğrafyasının takip edemediği gelişmelerden bir diğeri, “kantitatif devrim” olarak adlandırılan gelişmedir. Coğrafyada pozitivist, kantitatif (niceliksel) dönem 1950’li yıllarda başlamış ve eğilim 1960’lı yıllara kadar sürmüştür. Kantitatif devrim, genel manada pozitif bir bilim olan coğrafyada sayısal (kantitatif-istatistiksel) tekniklerin uygulanmasının önem kazandığı aşamayı ifade eder. Bu devrim Batı’da, daha çok araştırmalarda test edilebilen, tekrarlanabilen bilimsel yöntemler kullanarak teorilere ulaşmanın mümkün kılındığı bir epistemoloji olarak uygulanmıştır. Felsefesi, insanların yeryüzünü nasıl organize ettikleri ve kullandıklarını tanımlamak için kurallar bulunmaya çalışıldığı ya da bu yolda kurallar ve düzenlemeler bulunabileceği temeline dayanır. Bu dönemde coğrafyacılar teorilerini formüle ettiler ve genellikle istatistiksel yöntemleri ve deneysel testleri teorilerini kanıtlamak için kullandılar. Coğrafi incelemelerde bir araç olarak istatistiksel yöntemlere ağırlık verdiler.³²

1950’li yıllarda pozitivist kantitatif coğrafyanın benimsenmesiyle bölgesel coğrafya anlayışına karşı ciddi eleştiriler getirilmiştir.³³ Kantitatif coğrafyanın bölgesel coğrafyayı eleştirdiği noktalar, bilimin belli bir mekâna ait olmaması -biricik olanın eleştirisi- gerektiği yönündeydi. Kantitatif coğrafyanın bölgesel coğrafyadan ayrıldığı başka bir nokta da, teoriler üretmek suretiyle bilimsel reçetelerin (teorilerin) hazırlanması ve bunların farklı alanlarda uygulanmasının gerekliliğiydi. Böylece bilimsel reçetelerin uygulanmasının her durum ve şartta aynı sonuçları vermesi gerektiği şeklinde yapılan vurgulamaların olduğu pozitivist coğrafya ile yeni bir anlayışın kapıları da aralanmış oluyordu. Her ne kadar teorilere bağlı olarak yapılan bilimsel aktivitelerin her yerde aynı sonucu vermeyeceğine yönelik ciddi eleştiriler sosyal teori içerisinde yer bulmuş olsa da, coğrafyada kantitatif devrimin yirminci yüzyılın ortalarında yoğunlaşması disiplinin akademik değerinin de artmasına neden olmuştur. Ancak 1970’lerin başından itibaren pozitivist coğrafyaya karşı eleştiriler giderek yükselmeye başlamıştır. Bu eleştirilerin bir sonucu olarak, 1970’lerden itibaren beşerî coğrafya içinde ciddi bir paradigma çeşitlenmesi olmuştur. Bir yanda pozitivist coğrafya varlığını sürdürürken, öbür yandan hem hümanist yaklaşımlar (idealizm, pragmatizm, fenomenoloji, varoluşçuluk) hem de radikal/postmodern yaklaşımlar (Marksizm, yapısalcılık, realizm, sosyal teori, politik ekonomi, postyapısalcılık, postmodernizm, feminizm) beşerî coğrafya içerisinde ciddi bir gelişme yaratmıştır.³⁴

Kültürel coğrafya ve kantitatif devrimin Türk coğrafyası tarafından atlanılmasının günümüze yansıyan iki önemli sonucu ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki; yeni

32 Mehmet Ünlü, *Coğrafya Öğretimi*, Ankara: PEGEM Akademi, 2014, s. 14.

33 Nuri Yavan, “SCI ve SSCI Bağlamında Türkiye’de Coğrafya Biliminin Uluslararası Yayın Performansının Karşılaştırmalı Analizi: 1945-2005”, *AÜ. TCAUM, Coğrafi Bilimler Dergisi*, Ankara, 2005, c. 3, sy. 1, s. 27-58.

34 Yavan, “SCI ve SSCI Bağlamında Türkiye’de Coğrafya Biliminin Uluslararası Yayın Performansının Karşılaştırmalı Analizi: 1945-2005”, s. 27-58.

milenyumla birlikte Batı coğrafya seviyesini yakalama çabasındaki Türk coğrafyacılarının ileriye hamlelerinde, atılan kültür ve kantitatif devrimin oluşturduğu boşluğu hissetmeleri, bu nedenle yavaşlamaları ve bunun çalışmalarına yansımalarıdır. İkincisi de sözü edilen boşluğu kapatmak için geriye dönüşler yapmak zorunda olan ve enerjisini tüketen Türk coğrafyası ile Batı coğrafyası arasındaki mesafenin dramatik şekilde açılmasıdır.

Türk coğrafyasının takip edemediği ya da daha doğru bir ifadeyle elinde olmayan nedenlerle yaklaşık otuz beş yıllık bir gecikmeyle yakalayabildiği Batı kaynaklı gelişmelerden bir diğeri de Geographic Information Systems’tir (GIS). Türkçe adıyla Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS), çok güçlü ve faydalı bilgisayar tabanına sahip veri işlemcili, her tür uzamsal veriyi işleyebilen (uydular ve uçaklardan uzaktan algılanan veriler), uzamsal biçimlerle ilgili alansal ya da topolojik veriler ve uzamsal gönderileri olan farklı veri setleri (nüfus sayımı verileri, kasaba, ülke ve eyalet seviyesindeki veriler ya da belli bir bölge ya da özelliğe özgü veriler- nokta kaynak, çevre kirleticileri, fabrikalar, nehirler ya da hava akımları), veri işleme, analiz ve haritalandırma sistemleridir.³⁵

Sovyetler Birliği (SSCB) 1957 yılında Sputnik ve ABD’nin 1959 yılında Explorer-6 adlı uydularını uzaya göndermesi ile dünyada yeni bir çağ açılmıştır. Yer kaynaklarının araştırılması ve yeryüzünün incelenmesi amacıyla uzaya gönderilen ilk uydu ise ERTS olmuştur. Bu uydulla ziraat, orman, jeoloji, su kaynakları, haritacılık gibi alanlarda kullanılması, veri toplanması ve yer kaynaklarının araştırılması amaçlanmıştır. Noktaların konumlarının belirlenmesi, jeodezik temel araştırmalar ve sivil kullanımlar için önemli olan TRANSIT navigasyon-uydu sistemi 1960 yılında geliştirilmiş ve uzaya atılan ilk jeodezik uydu olmuştur. ABD, 1960’larda denizaltılardan fırlatılan kıtalararası Polaris füzelerinin güdülmesi için Transit, Timotion ve 621b gibi yapay uydular yardımıyla konum belirleme sistemleri (GPS) geliştirilme çalışmaları başlatmıştır. Bütün bu çalışmalardan alınan olumlu sonuçlarla daha iyi bir sistemin geliştirilmesine karar verilmiş ve böylece CBS uygulamalarının ilk adımları atılmıştır.³⁶

1963 yılında Kanada hükümeti, Kanada Coğrafi Bilgi Sistemi (CGIS) adlı bir proje başlatmış ve 1971 yılında sonuçlandırmıştır. Bu çalışmanın günümüzdeki anlamda ilk operasyonel GIS/CBS olduğu kabul edilmektedir. CBS’deki en önemli gelişmeler, hiç kuşkusuz, veri modelleri ve veri tabanı yazılımları alanındaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkmıştır. İlk otomatik harita üretim yazılımı olan SYMAP da 1966 yılında Howard Fisher tarafından Harvard Üniversitesi’nde geliştirilmiştir. Boston civarında yapılan bir seri çalışma, 1970’li yılların başlarında Birleşik Devletler Ulusal Bilim Vakfı tarafından desteklenen büyük bir araştırma

35 John Pickles, *Uzamların Tarihi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006.

36 Erol Köktürk, “Haritacılığın 5000 Yıllık Yürüyüşü (II. Bölüm: Antik Çağdan Günümüze)”, *HKMO Dergisi*, 2004, sy. 91, s. 63.

programına ilham kaynağı olmuştur. Bu program, kentleşmeye yönelik sektörel modellere uzaktan algılama ve CBS yöntemlerinin bütünleştirilmesi açısından önem taşır. ABD üniversitelerinde bu gelişmeler paralelinde CBS, uzaktan algılama, mekansal analiz yöntemlerinin öğretildiği ve uygulandığı yaygın bir taban oluşmuş ve hızlı bir gelişme yaşanmıştır. Bu hızlı gelişme, CBS alanında bugün dünya piyasasında söz sahibi olan Intergraph, ESRI, Arc/Info, ERDAS gibi yazılımlar ve bunları yöneten şirketlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. 1990'lı yıllardan sonra artık mekânsal verileri işleme, bilgisayarlı yöntemlerle (Jeoinformatik) yapılmaya, elde edilen veriler bilgi teknolojilerinin sunduğu olanaklarla analiz edilmeye ve çeşitli biçimlerde sunulmaya başlamış, CBS hızla hem ticari alanda bir pazarlama unsuru olarak hem de tabanda yaygınlaşmıştır.³⁷

Türkiye'de ilk CBS uygulamaları, 1990'lı yılların ortalarından itibaren, o zamanki adı Harita Genel Komutanlığı olan Harita Genel Müdürlüğü bünyesinde başlamıştır. Bu yıllar aynı zamanda gelişmiş bilgisayar sistemlerinin ülkemize girdiği yıllar olmuştur. CBS'nin özellikle sosyo-mekansal uygulamalarda öneminin anlaşılması, öğretilmeye başlanması ve yaygın olarak kullanılması, bilgisayarın erişilebilir bir materyal olması ve yaygınlaşmasına paralellik göstermiştir. 1990'lı yılların sonu ve 2000'li yılların başından itibaren üniversitelerin coğrafya, harita mühendisliği, orman mühendisliği gibi bölümlerinde CBS laboratuvarları kurulmuş, yayımlar yapılmaya başlamış,³⁸ böylece bu alanda eğitim ve öğretim yaygınlaşmış ve tıpkı Batı'da olduğu gibi tabana yayılmıştır.

III. 1941-2000 Döneminde Türkiye'de Okul Coğrafyası

Coğrafya biliminin öğretimi, diğer bilimlerde olduğu gibi rastlantısal değil, okul ve laboratuvar ortamlarında planlı ve müfredat programlarına göre yapılır. Müfredat yani öğretim programı (curriculum, courses of study), herhangi bir alan ya da bilime ait öğretilecek konuların basamaklı zamanlamasını gösteren rehber çizelgedir. Bu çizelge, öğretilecek konunun yalnızca basamaklarını gösteriyorsa çerçeve ya da kısaltılmış öğretim programları; basamaklarıyla birlikte amaç, ilke, öğretim metodu, yardımcı materyaller ve kazanımlarını da gösteriyorsa

37 Köktürk, "Haritacılığın 5000 Yıllık Yürüyüşü (II. Bölüm: Antik Çağdan Günümüze)", s. 63.

38 Oğuz Erol, "Remotely Sensed Late Pleistocene and Holocene Coastline Traces in and Around the Tarim Basin in Central Asia, NW China" (A. M. C. Şengör ve T. Genç ile), *Inter. Symp. on Remote Sensing and Integrated Technologies*, İstanbul, 1999, s. 15-20. Bu alanda yapılan ilk yayımlar yine ikinci nesil coğrafyacılar arasında ayrı bir yeri olan Oğuz Erol tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu yayın bir sempozyumda sunulmuş olmakla birlikte yayımlanma yılı bakımından önem arz etmektedir. Yayın, coğrafyacıların bu teknolojiye ülke girmesinden önce de ilgi gösterdiklerini ve adı geçen teknoloji den haberdar olduklarını göstermesi bakımından önemlidir. Zira 2000'li yılların hemen başından itibaren bazı disiplinler, anlaşılabilir bir biçimde, CBS ve uzaktan algılama uygulama alanından coğrafya bilimini dışlamaya ve uzak tutmaya çalışacaklardır. 2000'li yıllardan sonra coğrafyacılar tarafından yapılan yayımların sayısı da periyodik olarak artacaktır.

ayrıntılı öğretim programları adını alır. Ülkemizde Cumhuriyet’in ilk yıllarından 2000’li yıllara kadar hazırlanmış olan programlar, ayrıntıya yer vermeyen çerçeve programlar niteliğinde olmuş ve bu yönüyle eksik hazırlanmıştır. Bu eksiklikler; coğrafya eğitiminin genel ve özel amaçlarını, öğretim ilke ve metotlarını, araç ve gereçlerini de gösteren ayrıntılı programlar niteliğinde değildir. Ortaöğretim coğrafya öğretim programları sık sık değiştirilmiştir. Yapılan değişiklikler çoğu kez geliştirici yönde olmadığı gibi bir öncekini aratacak yönde ve tahrip edici olmuştur. Bu değişiklikleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Haftalık ders saatleri bazı öğretim basamaklarında azaltılmış, bazılarında kaldırılmış, bazılarında da çoğaltılmıştır.
- Bazı meslek liselerinde coğrafya dersleri kaldırılmıştır.
- Program konuları azaltılarak zayıf ve etkisiz programlar ortaya çıkmıştır.
- Öğretim programlarının adlarında değişiklikler yapılmış, genel olarak içerik aynı kalmıştır. Yeni olduğu iddia edilen ve yaklaşım temelli olarak hazırlanan programlar ise daha sonra değinilecek olan aksaklıklara yol açmıştır.

A. 1941 Programı

Türkiye’de coğrafya öğretimi için hazırlanacak olan öğretim programlarının bilimsel pratiği I. Türk Coğrafya Kongresi’nde yapılmıştır. Dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel tarafından diğer ilimler gibi coğrafyanın da bir takım maharetli zekâ oyunları olmaktan çıkarılıp, hayata yönelmesi istenmiş ve Türk vatanının canlı ve cansız varlıklarıyla incelenmesinin hareket noktası olması gerektiği vurgulanmıştır. Kongrede kurulan ilgili çalışma komisyonları; program ve ders kitabı, coğrafi terimler, adlandırmalar ile Türkiye coğrafyası mevzuları, belirlenmiş ve sonuçlar genel kurul toplantısında karara bağlanmıştır. Alınan bu kararlardan bazıları uzun süreli ve çok etkili olmuştur. Örneğin bu sayede orta öğretimde tek kitap uygulamasının sakıncalarına rağmen modern coğrafi görüşü yansıtan ders kitaplarının yayınlanması sağlanmış, büyük kısmı bugün de kullanılan başarılı bir coğrafya terimleri listesi hazırlanmış, okul coğrafya müfredatında modern coğrafyaya göre gerekli değişiklikler yapılmış, Türkiye coğrafyasına önem verilmesi sağlanmış ve bu arada öğretimdeki karışıklığa ve tutarsızlığa bir son verilmek üzere “Türkiye’nin Coğrafi Bölgeleri” tespit edilmiştir. Ancak bölge sınırlarıyla ilgili bu kayıtlardaki elastikiyet zamanla göz ardı edilmiş ve coğrafi bölgelere göre eğitimin geçerliliğini yitirmesine rağmen bu hususun ne yazık ki dikkate alınmadığı ve hâlâ sınırların dokunulmaz gibi düşünüldüğü görülmüştür.³⁹

1941 yılında kongre tarafından belirlenen program komisyonu, çalışmalarını bir yıl sonra tamamlamış ve orta öğretim coğrafya müfredatı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) tarafından kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Programa

39 Erinç, “Coğrafya, Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Bilim”, s. 27.

göre; ortaokulların birinci sınıfında haftada iki saat genel coğrafya, ikinci sınıfında iki saat ülkeler coğrafyası, üçüncü sınıfında iki saat Türkiye coğrafyası okutulması; düz liselerin birinci sınıfında haftada iki saat genel coğrafya, ikinci sınıfında iki saat ülkeler coğrafyası, üçüncü sınıf edebiyat kolunda iki, fen kolunda ise bir saat Türkiye coğrafyası okutulması kararlaştırılmıştır. Meslek liselerinde ise birinci sınıfta iki saat genel coğrafya ve kıtalar coğrafyası, ikinci sınıfta iki saat ülkeler coğrafyası, üçüncü sınıfta da iki saat Türkiye coğrafyası yer almıştır. Derslerin programları yalnızca konu başlıklarının sıralandığı, kısaltılmış yani basit programlardır.⁴⁰

Program, lise birinci sınıfta genel coğrafya konuları Yer'in keşfinin tarihçesi ve coğrafya nedir? ile başlamış ve Yer hakkındaki bilgilerle devam etmiştir. Bunları atmosfer, denizler, karalar, biyocoğrafya, yeryüzünde insan, yeryüzünde coğrafi bölgeler ve ekonomik çalışmalar konu başlıkları izlemiştir. Lise ikinci sınıf ülkeler coğrafyası dersi; komşu ülkeler coğrafyasıyla birlikte dünya siyasetine ve ekonomisine yön veren büyük devletler oluşturmuştur. Lise üçüncü sınıf Türkiye coğrafyası programında, Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesi ve Türkiye'nin beşerî ve iktisadî coğrafyalarının işlenmesi öngörülmüştür. 1942 coğrafya öğretim programı ana hatlarıyla 1970 yılına kadar yürürlükte kalmakla birlikte 1957 ve 1971 yıllarında yeniden düzenlenmiştir. 1957'deki düzenlemede lise birinci sınıf coğrafya programına plân ve harita ile toprak başlıklarıyla iki yeni bölüm eklenmiş, lise ikinci sınıf ülkeler coğrafyası içerik olarak aynı kalmış ancak uygulamada bir farklılığa gidilmiştir. 1942 programında ülkeler doğrudan tanıtılırken 1957 düzenlemesinde ülkelerden önce buldukları kıta hakkında bilgiler verilmiştir. Lise üçüncü sınıf Türkiye coğrafyası programında değişiklik yapılmamıştır. 1971'de 1971/110 sayılı TTKB kararı ile lise birinci sınıf coğrafya programı değiştirilmiştir. Buna göre genel coğrafya konuları dört bölümden oluşmuştur. Bunlar; insanın vatani olarak dünya, fizikî coğrafya etmenlerinin insan yaşamı ve faaliyetleri üzerindeki etkileri, beşerî coğrafya etmenleri ile nüfus ve yerleşme konularıdır. 1971/173 sayılı TTKB kararı ile de lise ikinci sınıf ülkeler coğrafyası ikiye bölünmüş, konuların yarısı üçüncü sınıfa aktarılmıştır. Haftalık ders saatleri ise her iki sınıfta ikiden bire düşürülmüştür.⁴¹

B. 1973 Yılı Coğrafya Öğretim Programı

Coğrafya öğretim programları 1973'te yeniden düzenlenmiş ve TTKB'ce kabul edilmiştir. Program, 1974-75 yılından itibaren de uygulanmaya başlanmıştır. Bu eğitim yılından başlanarak Türkiye'de lise öğretimi, klasik öğretim programlarını uygulayan liseler ve modern öğretim programlarını uygulayan liseler olmak üzere adeta ikiye bölünmüştür. Lise öğretimini yalnızca fizik, kimya, biyoloji ve

40 Murat Tanrıkulu, "Orta Öğretim Coğrafya Müfredat Programlarına Eleştirel Bir Yaklaşım", *Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 2014, s. 513-520.

41 Tanrıkulu, "Orta Öğretim Coğrafya Müfredat Programlarına Eleştirel Bir Yaklaşım", s. 515.

matematik öğretimi olarak ele alan bu yanlış uygulamadan zarar gören derslerden biri coğrafya olmuştur. Çünkü modern programları uygulama gerekçesiyle coğrafya derslerinin bütünü lise birinci sınıfta toplanmış ve bu denli hacimli bir programa haftada dört saatlik süre tanınmıştır. Ayrıca çağdışı olduğu düşünülen Türkiye’nin fiziki coğrafyasıyla ilgili bazı önemli konular programdan çıkarılmıştır.⁴²

C. 1983 Yılı Coğrafya Öğretim Programları

1973 coğrafya öğretim programının olumsuzlukları, önce 1982’de hazırlanan geçici bir programla ardından da 1983’te hazırlanan, 1983/107 numaralı TTKB kararı ile kabul edilen ve 1984-85 öğretim yılında uygulamaya konan programlarla giderilmeye çalışılmıştır.

1983 programıyla liselerde coğrafya dersleri, 1974-75 öğretim yılı öncesinde olduğu gibi yeniden bütün sınıflara konulmuştur. Ancak bu uygulamada eskiye oranla bir ad değişikliği yapılmıştır. Dokuzuncu sınıf genel coğrafya, coğrafya 1, onuncu sınıf ülkeler coğrafyası, coğrafya 2 ve on birinci sınıf Türkiye coğrafyası da coğrafya 3 olmuştur. Bu değişiklik, her programda Türkiye coğrafyası konularının tekrarlanıyor olmasından kaynaklanmıştır. Şöyle ki, Türkiye ile ilgili konular genel coğrafya konuları içinde ayrı üniteler şeklinde değil, ünitenin içinde konu başlığı olarak verilmiş ve işlenmiştir. Bakış açısı olarak söz konusu programlar reform niteliğindedir. Ancak meslek liseleri ve lise fen şubelerinden Türkiye coğrafyasının kaldırılmış olması, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nun ikinci maddesinde geçen “Türk millî eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini... vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan... yurttaşlar olarak yetiştirmektir.” ifadelerine aykırıdır. Çünkü hiçbir fert vatanını tanımadan sevmeyiz.⁴³

Lise öğretim programları, liselerde okutulan ders sayısının fazla olduğu gerekçesiyle 1986-87 yıllarında yeniden değiştirilmiştir. Gerekçeler arasında; lise programlarının ağır olduğu, programlarda çağ dışı bilgilerin bulunduğu, programların teknolojinin gerisinde kaldığı iddiaları da vardır. Getirilen yeni uygulamayla lise öğretim programları zorunlu ve seçmeli dersler olarak ikiye ayrılmıştır. Bu ayrım öğrenci nazarında zorunlu derslerin önemli, seçmeli derslerin ise önemsiz olduğu izleniminin doğmasına neden olmuştur. Radikal esaslardan yoksun olarak hazırlanan bu program, 1987-88 öğretim döneminde uygulamaya konmuştur. Program, bütün sınıflarda beden eğitimi dersini 2 saate çıkarırken coğrafya derslerini fen ve matematik şubelerinde seçmeli yani önemsiz ders sınıfına koymuştur. Endüstri meslek, ticaret, sağlık, otelcilik, turizm meslek liseleri ve teknik liselerde ise tamamen kaldırmıştır. Bu uygulamayla yukarıda adı geçen meslek liselerini seçen, düz liselerin fen ve matematik şubelerindeki öğrenciler, Türkiye coğrafyasından

42 Tanrıkulu, “Orta Öğretim Coğrafya Müfredat Programlarına Eleştirel Bir Yaklaşım”, s. 515-516.

43 Tanrıkulu, “Orta Öğretim Coğrafya Müfredat Programlarına Eleştirel Bir Yaklaşım”, s. 516.

bihaber bırakılmışlardır. Burada da 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun ikinci maddesi göz ardı edilmiştir.⁴⁴

D. 1992 ve 1993 Yılları Coğrafya Öğretim Programları

Kredili sistem dışında kalan lise coğrafya programlarının sonuncusu 1992/79 numaralı TTKB kararı ile hazırlanan programdır. Program 1983 programının aynısı olmakla birlikte içerik yönünden bazı değişikliklere uğramıştır. Bu değişiklikler: Lise birinci sınıf programında “yer yuvarlağı ve evren” ünitesindeki Türkiye'nin coğrafi konumu program dışı bırakılmıştır. Yine harita bilgisi ünitesindeki Türkiye'nin yüz ölçümü ve boyutları, Türkiye'nin kara sınırları ve kıyıları; yeryüzünün biçimlenmesi ünitesinden Türkiye'nin başlıca akarsuları ve havzaları, Türkiye'de akarsu rejimleri, Türkiye'de baraj gölleri; İnsan ve tabii çevre ünitesinden de yeryüzünde nüfus hareketleri ve sonuçları çıkarılmıştır. Lise ikinci sınıf programının ülkeler coğrafyası bölümünde bazı ülkeler program dışı bırakılmıştır. Bunlar; Mısır, Güney Afrika Cumhuriyeti, Bangladeş ve Malezya'dır. Ayrıca 1982 programında yer alan Akdeniz ülkeleri başlığı da 1992 programında yer almamıştır. 1992 programında SSCB olarak anlatılan ülke 1991 yılında dağılmış, birçok bağımsız ülke ortaya çıkmış ve SSCB adı da Rusya Federasyonu olarak değişmiştir. Bunlar da programa yansıtılmamıştır. Lise üçüncü sınıf programının ilk bölümü aynen korunmuş, ikinci bölümü oluşturan ülkeler coğrafyası ise değiştirilmiştir. Avrupa ülkeleri toplu olarak verilirken Almanya ayrı olarak ele alınmış, Norveç ise program dışı bırakılmıştır. Yeni dünya karaları ünitesinde Kanada programdan çıkarılmıştır. Ayrıca milletler arası kuruluşlar ve Türkiye ünitesinden SSCB'nin dağılmasıyla feshedilen Varşova Patkı ve COMECON ile adını AB olarak değiştiren AET'de programdan atılmıştır. 1992'de ilk defa Atatürkçülük konuları lise programına alınmıştır. Bunlardan Türkiye'ye yönelik tehditler lise birinci sınıf, yurt sevgisi lise ikinci sınıf ve Atatürkçü düşüncede önemli yaklaşımlar da lise üçüncü sınıfta programında yerini almıştır.⁴⁵

E. Ders Geçme ve Kredili Sistem İçinde Coğrafya Öğretim Programı

Millî Eğitim Bakanlığı, öğrencilerin ilgi, istek ve yeteneklerine, bireysel farklılıklarına göre yönelecekleri alanları kapsayan bir öğretim ortamı oluşturmak için çalışmalar başlatmıştır. Bu çalışmalar sonucu, en gelişmiş şekliyle ABD'de uygulanan ders geçme ve kredili sistemin uygulanmasına karar verilmiştir. Hazırlanan “Orta Öğretim Kurumlarında Ders Geçme ve Kredi Yönetmeliği” 1991 yılında TTKB'ce onaylanıp 20979 sayılı *Tebliğler Dergisi*'nde yayımlanarak kabul edilmiştir. Buna göre; bütün öğrencilerin alması gereken ortak dersler ve birinci

44 Tanrıkulu, “Orta Öğretim Coğrafya Müfredat Programlarına Eleştirel Bir Yaklaşım”, s. 517.

45 Reşat İzbirak, “Türkiye'de Son Yarım Yüzyıl İçinde Coğrafyada Gelişmeler”, *50. Yıl Konferansları*, Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları, 1976, s. 18.

sınıftan itibaren öğrencinin seçeceği alana ilişkin alacağı seçmeli dersler tespit edilmiştir. Coğrafya dersleri hem ortak zorunlu hem de seçmeli dersler içinde yer almıştır. Ortak dersler, bir öğrencinin okulunu bitirinceye kadar almakla yükümlü olduğu derslerdir. Bu derslerle varılmak istenen amaç özetle; öğrenciye asgari düzeyde bir genel kültür kazandırmak, onun kendisini tanımasını sağlamak, ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda yöneleceği alanları daha doğru biçimde seçmesini kolaylaştırmaktır. Ortak derslerin bir kısmı öğretim yılının birinci döneminde alınması zorunlu derslerden oluşmuştur. Coğrafya, diğer bazı derslerle birlikte dört kredi (2+2) saati olmak üzere altı dönemlik sürede istenildiği zaman alınabilecek ortak ders niteliğine getirilmiştir. Ortak zorunlu dersler içinde yer alan coğrafyayı, Coğrafya I ve Coğrafya II adlarıyla anılan dersler oluşturmaktadır. Coğrafya I, genel coğrafya konularını kapsamaktayken coğrafya II ise yalnızca Türkiye coğrafi bölgelerini içermiştir. Ders geçme ve kredi sisteminde seçmeli dersler de bulunmaktadır. Bu derslerle öğrencinin ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda yönelecekleri alanlarla ilgili programlarda ilerlemesini sağlamak amaçlanmıştır. Seçmeli dersler kapsamında kalan coğrafya derslerinin sayısı üç olup bunlar: altı kredi saatlik Türkiye coğrafyası (fizikî), sekiz kredi saatlik Türkiye’nin beşerî ve ekonomik coğrafyası ve altı kredi saatlik ülkeler coğrafyasıdır.⁴⁶ Aynı dönemde, liselerden bağımsız müdürlüklere dönüştürülen ortaokul birinci sınıflarında Milli Coğrafya I ve ikinci sınıflarında da Milli Coğrafya II dersleri konmuştur. Bu derslerin içerikleri Lise Coğrafya I ve Lise Coğrafya II’nin kısaltılmış versiyonlarıdır. Ortaokul üçüncü sınıflara coğrafya dersi konmamıştır.

Türk millî eğitimine orta ve uzun vadede büyük yararları olacağı kesin olan ders geçme ve kredi sistemi, altyapı yetersizliği ve yöneticilerin beceriksizliği nedenleriyle gereği gibi uygulanamamıştır. Nihayet 1997 yılında bu sistemden vazgeçilmiş ve eski sisteme dönülmüştür. Sonraki uygulamalarda bu sistemde hazırlanan coğrafya programında değişikliğe gidilmemiştir. Ancak genel coğrafya konularını içeren Coğrafya I ve Türkiye coğrafi bölgelerini içeren Coğrafya II, tek kitap halinde ve “Lise Coğrafya” adı altında birleştirilerek lise birinci sınıfta okutulmaya başlanmıştır. Yüklü bir program içeriğine sahip olan “Lise Coğrafya” dersi için haftada iki saatlik süre verilmiştir. Çok kısa olan bu süre nedeniyle konular yüzeysel geçilmiş ve eğitim-öğretim yılı sonunda kitabın ancak genel coğrafya bölümü bitirilebilmiştir. Türkiye coğrafi bölgeleri işlenememiş, öğretmenler bu durumdan şikayetçi olmuşlardır. Fakat “Lise Coğrafya” dersinin haftalık ders saatinin üç ya da dört saate çıkarılması gerektiği teklifleri dikkate alınmamıştır.⁴⁷

Ders geçme ve kredi sisteminde seçmeli dersler arasında yer alan Türkiye coğrafyası (fizikî), Türkiye’nin beşerî ve ekonomik coğrafyası ile ülkeler coğrafyası

46 Tanrıku, “Orta Öğretim Coğrafya Müfredat Programlarına Eleştirel Bir Yaklaşım”, s. 517-518.

47 Tanrıku, “Orta Öğretim Coğrafya Müfredat Programlarına Eleştirel Bir Yaklaşım”, s. 517-518.

adıyla yine seçmeli olarak liselerin on ve on birinci sınıflarında üçer saat olarak okutulması önerisi de aynı şekilde değerlendirilmemiş, uygulama 2005 yılına kadar kör topal devam ettirilmiştir. Örgün eğitimde ders geçme ve kredili sistemden vazgeçen MEB, açık lisede değişikliğe gitmemiştir. Açık lise ders kitapları, lise ders kitaplarının kısaltılmış, modül uygulamasıyla karşılanmıştır.⁴⁸

Sonuç

Sonuç olarak 1941-2000 döneminde Türkiye’de coğrafya bilimi, 1940’lı yılların başından 1960’lı yılların sonuna kadar bir gelişme, Batı’yı yakalama, Batı’yla bütünleşme ve kendi içinde bir özgünleşme gerçekleştirmiştir. Bu durumu, 1923-1940 döneminde Genç Türkiye Cumhuriyeti’nin Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde her alanda girdiği kalkınma çalışmalarının bilime kazandırdığı ivmeyle açıklamak olasıdır. Bu ivmeyle ülkemizde coğrafya bilimi çağdaşlarıyla aynı seviyeye ulaşmış, hatta özgünleşme yolunda kayda değer adımlar atılmıştır. Coğrafyanın pek çok dalında günümüzde de geçerliliğini koruyan, atf alan çalışmalar gerçekleştirilmiş, hem temel hem de kaynak eserler kaleme alınmış ve basılmıştır. Bu dönemin tek olumsuzluğu ya da göz ardı edilen tek konusu Türk Coğrafya Kurumu’nun gerçek pozisyonuna getirilememesi olmuştur. İlerleyen süreçte çeşitli nedenler bahane edilerek 1960 Askeri Darbesi ile başlayan, her on yılda bir gerçekleşen darbeler ve darbe niteliğinde olmasa da demokrasiye yapılan müdahale girişimleri adeta gelenekselleşmiş, 2000’e kadar nerdeyse 40 yıl devam etmiştir. Her darbe ve müdahale Türkiye’yi bilimsel, sosyal ve içtimai yönden geriye sürüklemiştir. Böylece yüzyılları bulan ve çok büyük uğraşlarla kazanılan çağdaş bilimsel seviye tekrar kaybedilmiştir. Bunda 1980 Askeri Darbesi sonrasında eğitim enstitülerinin üniversite bünyesine alınması ve birçok bilimin öğretiminde olduğu gibi coğrafyanın da artık dual (ikili) bir yapılanmayla, fen-edebiyat fakülteleri ve eğitim fakülteleri çatısı altında, coğrafya ve coğrafya eğitimi biçiminde öğretilmesi de etkili olmuştur. Bu dual öğretim, adı geçen fakültelerdeki coğrafya ve coğrafya eğitimi bölümleri arasında bir ikileme, bir rekabete ve kalite düşüklüğüne yol açmıştır. Bütün bu olumsuzluklar coğrafya biliminde nitelik kayıplarının yaşanmasına, üniversite ve bölüm sayılarının artmasıyla bir kaos ve ikileme, bir içe kapanışa ve Batı’nın gerisinde kalmaya neden olmuştur. Zincirleme olarak birbirine bağlı gelişen olumsuz olaylar örgüsünün öğretmen yetiştirme, okul coğrafyası ve coğrafya eğitimi için uygulanan müfredata yansımaları da doğal bir sonuçtur. Böylece, üniversitelere kaynak teşkil eden ilk ve ortaöğretim coğrafya eğitimi ve müfredatı, üniversitelerin coğrafya ve coğrafya eğitimi bölümleri, YÖK ve MEB kararları, öğretmen yetiştirme, kalite, istihdam sınırlılıkları, kontenjan aşırılıkları ve plansızlık birbirini besleyen, büyüyen ve çözülemeyen bir kısır döngüye, bir

48 Tanrıkulu, “Orta Öğretim Coğrafya Müfredat Programlarına Eleştirel Bir Yaklaşım”, s. 513-520.

soruna dönüşmüştür. Bütün bu zikredilenler ışığında 1941-2000 süreci, geçmişten etkilenmiş ve geleceği etkileyen yapısıyla geride kalmıştır. Konu hakkında daha geniş bilgi için dipnotlarda ve aşağıda verilen bilimsel çalışmalarına bakılabilir. Literatürde dönemin yükselişine eserleriyle katkıda bulunan ikinci nesil coğrafyacıların kitap, kitap bölümleri, makaleler ve bildirileri yer almaktadır.

Kaynakça ve 1940-2000 Dönemiyle İlgili Bilimsel Çalışmalar

- Alagöz, C. Arif, "Coğrafya Terimleri Komisyonu Reisliğine", *Birinci Coğrafya Kongresi, Raporlar, Müzakereler, Kararlar*, Ankara: T.C. Maarif Vekilliği Yay., 1941, s. 150-157.
- Alagöz, C. Arif, "Türkiye'de Karst Olayları Hakkında Bir Araştırma", *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 1943, sy. 1, s. 86-92.
- Alagöz, C. Arif, "Coğrafya Gözüyle Hatay", *AÜ. DTCF Dergisi*, Ankara, 1944, c. 2, sy. 2, s. 203-216.
- Alagöz, C. Arif, "Türk Coğrafya Kurumu Amaçları ve Çalışmaları", *Türk Coğrafya Dergisi*, Ankara, 1943, sy. 3-4, s. 397-403.
- Alagöz, C. Arif, "Ankara Çevresi Coğrafya Köy Monografyaları için", *AÜ. DTCF Dergisi*, Ankara, 1946, c. 4, sy. 4, s. 409-427.
- Alagöz, C. Arif, "Deprem, Seylâplar ve Meteoroloji İşleri", *AÜ. DTCF Dergisi*, Ankara, 1947, c. 5, sy. 1, s. 45-59.
- Alagöz, C. Arif, "Üstad Saffet Ceylangil", *Türk Coğrafya Dergisi*, Ankara, 1949, c. 6, sy. 11-12.
- Alagöz, C. Arif, "Coğrafya Gözü ile Kıbrıs", *Türk Coğrafya Dergisi*, Ankara, 1959, sy. 18-19.
- Alagöz, C. Arif, *Sivas Çevresi ve Doğusunda Jips Karstı Olayları (Les Phénomènes Karstiques du Gypse Aux Environs et aL-est de Sivas)*, Ankara: D.T.C.F. Yay., 1967.
- Alagöz, C. Arif, "Ülkeler Coğrafyası Yakın Çevre Etütleri Hakkında Açıklama", *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 1972, sy. 5-6.
- Alagöz, C. Arif, "Karst Olayları Üzerine Yeni Bir Müşahede: Antalya Liman Koyağı (Tebliğ Özeti)", *Türkiye Jeomorfoloji Dergisi*, Ankara, 1973, sy. 5.
- Bilgin, Turgut, "Türkiye'de Drenaj Tipleri" (S. Erinç ile), *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1956, sy. 7, s. 124-156.
- Bilgin, Turgut, "Türkiye'nin Arzettiği Kütleli Durumun Morfometrik Tetkiki", *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 1956, sy. 17, s. 146-151.
- Bilgin, Turgut, "İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsünde Kabul Edilen Lisans Tezleri", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1958, sy. 9, s. 122-136.
- Bilgin, Turgut, "Türkiye'de Plüviyal Devre Tesirleri ile İlgili Çalışmalara Toplu Bir Bakış", *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 1959, sy. 18-19, s. 177-176.
- Bilgin, Turgut, "A Characteristic Example of Maar: Acıgöl in Interior Anatolia", *İÜ. Geography Institution Review*, İstanbul, 1959, sy. 6, s. 65-69.
- Bilgin, Turgut, "Beitrag zu den morphometrischen Untersuchungen der Türkei", *İÜ. Geography Institution Review*, İstanbul, 1960, sy. 6, s. 74-77.

- Bilgin, Turgut, "Kaz Dağı ve Üzerindeki Periglasiyal Şekiller Hakkında", *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 1960, sy. 20, s. 114-123.
- Bilgin, Turgut, "On the Geomorphology of Kazdağı and its Periglacial Features", *İÜ. Geography Institution Review*, İstanbul, 1960, sy. 6, s. 50-60.
- Bilgin, Turgut, "Acı Göl", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1960, sy. 11, s. 106-110.
- Bilgin, Turgut, "Polatlı-Akşehir Arasındaki Bölgeye Ait Bazı Notlar", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1961, sy. 11, s. 115-117.
- Bilgin, Turgut, "The Publication of the Geographical Institute of the University of İstanbul", *İÜ. Geography Institution Review*, İstanbul, 1961, sy. 7, s. 98-127.
- Bilgin, Turgut, "On the Geographic Evolution of The İznik Lake Depression and the Origin of The Garsak George", *İÜ. Geography Institution Review*, İstanbul, 1961, sy. 7, s. 75-86.
- Bilgin, Turgut, "Gerede Civarında Akarsu Şebekesi" (S. Erinç ve M. Bener ile), *İÜ. Geography Institution Review*, İstanbul, 1961, sy. 12, s. 90-99.
- Bilgin, Turgut, "Karagöl Kütlesi Üzerinde Pleistosen ve Aktüel Glasyasyon ile Periglasyal Şekiller", *İÜ. Geography Institution Review*, İstanbul, 1962, sy. 12, s. 127-146.
- Bilgin, Turgut, "Melen Boğazı", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1962, s. 161-165.
- Bilgin, Turgut, "Çağa Depresyonu ve Boğazı" (S. Erinç ve M. Bener ile), *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1962, sy. 12, s. 170-173
- Bilgin, Turgut, "Abant Gölünün Menşei Hakkında" (S. Erinç ve M. Bener ile), *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1962, sy. 2, s. 184-187.
- Bilgin, Turgut, "On the Relationships Between the Formation of Characteristics Karst Features and the Developments of Valley Slope West of Gaziantep", *İÜ. Geography Institution Review*, İstanbul, sy. 8, s. 103-112.
- Bilgin, Turgut, "Ünye Batısında Akçay Pleistosen Taraçaları", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1963, sy. 13, s. 159-163.
- Bilgin, Turgut, "Araplar Boğazı", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1964, c. 7, sy. 14, s. 149-163.
- Bilgin, Turgut, *Genel Kartografya-II, Harita ve Diyagramların Hazırlanışı ve Çizimi*, İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Yayını, 1965.
- Bilgin, Turgut, *Samanlı Dağları, Coğrafi Etütler*, İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Yayını, 1967.
- Bilgin, Turgut, "Biga Yarımadasının Güneybatı Kısımının Jeomorfolojisi", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1969, sy. 12, s. 90-99.
- Bilgin, Turgut, *Biga Yarımadasının Güneybatı Kısımının Jeomorfolojisi*, İstanbul: İÜ. Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Yayını, 1969.
- Bilgin, Turgut, *Ceyhan Doğusunda Volkanik Şekiller ile Hassa Leçesi*, İstanbul: İÜ. Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Yayını, 1969.
- Bilgin, Turgut, *Gâvur Dağı Kütlesinde Glasiyal ve Periglasiyal Topoğrafya Şekilleri*, İstanbul: İÜ. Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Yayını, 1969.

- Bilgin, Turgut, *28 Mart 1970 Gediz Depremi Tatbiki Jeomorfolojik Etütleri*, İstanbul: İÜ. Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Yayını, 1970.
- Bilgin, Turgut, "Tatbiki Jeomorfolojik Haritalar", *Jeomorfoloji Dergisi*, Ankara, 1970, sy. 2, s. 50-59.
- Bilgin, Turgut, "Formes Volcaniques a l'est de Ceyhan et "Leçe" de Hassa", *İÜ. Geography Institution Review*, İstanbul, 1971, sy. 13, s. 97-111.
- Bilgin, Turgut, *22 Mayıs 1971 Bingöl Depremi, Tatbiki Jeomorfoloji Etüdü*, İÜ. Coğrafya Enstitüsü Yayını, İstanbul: 1972, sy. 67.
- Bilgin, Turgut, *Genel Kartografya I*, İstanbul: İÜ. Edb. Fak. Yay., 1974.
- Bilgin, Turgut, *Adapazarı Ovası ve Sapanca Oluğunun Aliiviyal Morfolojisi ve Kuaternerdeki Jeomorfolojik Tekâmülü*, İstanbul: İÜ. Edebiyat. Fakültesi Yayını, 1984.
- Bilgin, Turgut, "Göynük Güneydoğusunda Karakteristik Kıvrımlı Yapı Sahası ve Appalaş Reliefi Hakkında", *İÜ. Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 1985, sy. 1, s. 33-46.
- Bilgin, Turgut, "Türkiye Şeker Pancarı Tarımının Vejetasyon Seyri", *Şeker Dergisi*, Ankara, 1989, sy. 124, s. 28-36.
- Bilgin, Turgut, "Orta Sakarya Vadisinin Jeomorfolojisi", *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 1990, sy. 2, s. 161-192.
- Bilgin, Turgut, *Genel Kartografya, Harita ve Diyagramların Hazırlanışı ve Çizimi (Temel Bilgiler ve Metodlar)*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1996.
- Erinç, Sırrı, *Doğu Karadeniz Dağları'nda Glasyal Morfoloji Araştırmaları*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, 1944.
- Erinç, Sırrı, "Climatic Types and The Variations of Moisture Regions in Turkey", *The Geographical Review*, İstanbul, 1950, c. 40, s. 224-235.
- Erinç, Sırrı, *Doğu Anadolu Coğrafyası*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1953.
- Erinç, Sırrı, "Türkiye'de Toprak Çalışmaları ve Türkiye Toprak Coğrafyasının Ana Çizgileri", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1965, sy. 15, s. 1-39.
- Erinç, Sırrı, "Kula ve Adalar Arasında Genç Volkan Reliefi", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1970, sy. 17, s. 7-32.
- Erinç, Sırrı, "Uludağ Üzerinde Glasyal Morfoloji Araştırmaları", *Türk Coğrafya Dergisi*, Ankara, 1949, sy. 11-12, s. 79-94.
- Erinç, Sırrı, *Doğu Anadolu Coğrafyası*, İstanbul: İÜ. Edebiyat Fakültesi Yayını, 1953.
- Erinç, Sırrı, "The Present Glaciation in Turkey", *Proc. 17. Cong. Int. Geog. Union.*, Washington, 1956, s. 326-330.
- Erinç, Sırrı, *Morfoloji I*, İstanbul: İÜ. Coğrafya Enstitüsü Yayını, 1958.
- Erinç, Sırrı, *Morfoloji II*, İstanbul: İÜ. Edebiyat Fakültesi Yayını, 1960.
- Erinç, Sırrı, *Klimatoloji ve Metotları*, İstanbul: İÜ. Edebiyat Fakültesi Yayını, 1962.
- Erinç, Sırrı, *Coğrafya* (S. Öngör ile), İstanbul: Güven Yayınevi, 1971.
- Erinç, Sırrı, "Turkey", *Encyclopedia Britannica*, 1974, c. 18, s. 782-788.
- Erinç, Sırrı, "Kıyılardan Yararlanmada Hukuki Düzenlemelere Jeomorfolojinin Katkısı", *Jeomorfoloji Dergisi*, Ankara, 1986, sy. 14, s. 1-6.
- Erinç, Sırrı, *Ortam Ekolojisi ve Degradasyonel Ekosistem Değişiklikleri*, İstanbul: İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yayınları, 1984.

- Erinç, Sırrı, "Güneydoğu Avrupa'da Türkçe Ekzonimler", *İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, İstanbul, 1989, sy. 6, s. 9-14.
- Erinç, Sırrı, "Türkiye Fizikî Coğrafyasının Ana Çizgileri", *İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, İstanbul, 1993, sy. 10, s. 1-10.
- Erinç, Sırrı, *Klimatoloji ve Metotları*, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1996.
- Erol, Oğuz, "Elmadağ'ın Küçükoyzgat, Karacahasan Memeli Hayvan Fosil Yatakları", *Türk Coğrafya Dergisi*, Ankara, 1954, c. 12, sy. 1-2, s. 311-324.
- Erol, Oğuz, *Elmadağ ve Çevresinin Jeoloji ve Jeomorfolojisi*, Ankara: MTA Yay., 1956.
- Erol, Oğuz, "The Mammalian Fossil Beds of Küçükoyzgat Karacahasan of Elmadağ, SW of Ankara, Turkey", *Türk Coğrafya Dergisi*, Ankara, 1957, c. 15, sy. 1-3, s. 315-324.
- Erol, Oğuz, "Kirmir Çayı Boyunda Çeltik Tarlalarının Yeri ve Vadi Morfolojisi Arasındaki Münasebet", *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 1959, c. 11-15, sy. 18-19, s. 55-69.
- Erol, Oğuz, "Mihalliççik Dağlarının Jeomorfolojisi ve Araziden Faydalanma", *Türk Coğrafya Dergisi*, Ankara, 1961, c. 3-4, s. 519-531.
- Erol, Oğuz, "Ankara Bölgesinin Tektonik Gelişmesi", *Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni*, Ankara, 1962, c. 7, sy. 2, s. 57-85.
- Erol, Oğuz, "Beyazarı Güneyinde Bir Fosil Vadi ve Jeomorfolojik Önemi", *Türk Coğrafya Dergisi*, Ankara, 1961, c. 19, sy. 1-2, s. 105-197.
- Erol, Oğuz, "Haymana Güneyi ve Kurakçöl Havzası Çevresinde Coğrafya Araştırmaları", *DTCF Dergisi*, Ankara, 1964, c. 21, sy. 1-2, s. 83-92.
- Erol, Oğuz, "Tuzgölü Doğusunda Coğrafya Araştırmaları", *Türk Coğrafya Dergisi*, Ankara, 1964, c. 18-19, sy. 22-23, s. 5-78.
- Erol, Oğuz, *Genel Klimatoloji*, Ankara: Ankara Üniversitesi, DTCF Yayınları, 1964.
- Erol, Oğuz, "İç Anadolu'da Haymana, Tuzgölü Çevrelerinin İklimi Hakkında", *Türk Coğrafya Dergisi*, Ankara, 1964, c. 31, sy. 3-4, s. 1-9.
- Erol, Oğuz, "Jeomorfolojinin Yeni Kavramlarındaki Yeni Gelişmeler Hakkında" (H. Louis- Çeviri), *AÜ DTCF Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 1965, sy. 1, s. 321-342.
- Erol, Oğuz, "Cihanbeyli Güneyinde, Boluk Gölü Çevresindeki Traverten Konileri", *Türk Coğrafya Dergisi*, Ankara, 1968, c. 20-21, sy. 24-25, s. 64-98.
- Erol, Oğuz, "The Growth of Ankara City and the Geomorphology of its Site", *Colloque Intern. de Geogr. Applique. Liege. 1967*, Liege, 1968, s. 231-245.
- Erol, Oğuz, "Ankara Çevresinde Paleozoik Arazisinin Bölümleri ve Paleozoik Mezozoik Sınırı Hakkında", *Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni*, Ankara, 1968, c. 11, sy. 1-2, s. 1-16.
- Erol, Oğuz, "Çanakkale Boğazı Çevresinin Jeomorfolojisi Hakkında Ön Not", *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 1969, sy. 2, s. 53-71.
- Erol, Oğuz, "Anadolu Kıyılarının Holosendeki Değişmeleri Hakkında Gözlemler", *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 1969, sy. 2, s. 89-102.
- Erol, Oğuz, "Les Hauts Niveaux Pleistocenes du Tuzgölü (Lac Sale) en Anatolie Centrale, Turquie", *Annales de Geogr.*, Paris, 1970, sy. 79, s. 39-50.

- Erol, Oğuz, "Alanya Damlataş Mağarasının Gelişme Safhaları Hakkında Gözlemler", *Jeomorfoloji Dergisi*, Ankara, 1971, sy. 3, s. 14-31.
- Erol, Oğuz, "Gelibolu Yarımadasının Batı Kıyılarında Yalıtışı Teşekkülleri", *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 1972, sy. 3-4, s. 1-12.
- Erol, Oğuz, "Konya, Tuzgözü, Burdur Havzalarındaki Pluvial Göllerin Çekilme Safhalarının Jeomorfolojik Delilleri", *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 1972, sy. 3-4, s. 13-52.
- Erol, Oğuz, *Modern Yerbilimi*, Ankara: MEB Kurslar Genel Müdürlüğü Yayınları, 1972.
- Erol, Oğuz, "Çanakkale Yöresinin Bazı Denizel Kuaterner Depoları" (C. P. Nuttal ile), *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 1973, sy. 5-6, s. 27-91.
- Erol, Oğuz, "Ankara Civarında Asimetrik Vadi ve Sırtlar", *Jeomorfoloji Dergisi*, Ankara, 1973, sy. 5, s. 43-59.
- Erol, Oğuz, "Ayvalık Güneyi-Altınova Çevresinde Madra Çayı Deltası'nın Holosen Birikintileri ve Deltanın Gelişim Safhaları", *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 1975, sy. 7, s. 1-43.
- Erol, Oğuz, "Quaternary Deposits of Burdur Lake Basin", *Congres of Earth Sciences, 50th Anniversary of Turkish Republic, Papers*, Ankara, 1975, s. 386-391.
- Erol, Oğuz, "Quaternary Shoreline Changes on the Anatolian Coasts of the Aegean Sea And Related Problems", *Bull. Soc. Geol. France*, Paris, 1975, c. 18, sy. 2, s. 459-468.
- Erol, Oğuz, "Ankara Şehrinin Gelişmesinde Doğal Koşulların Etkisi", *50. Yıl Konferansları*, Ankara: AÜ. DTCF Yayınları, 1976, s. 45-55.
- Erol, Oğuz, "Akdeniz'in Denizel Kuaterner Depolarının Sınıflandırılması" (R. W. Hey'den çeviri), *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 1976, sy. 8, s. 221-228.
- Erol, Oğuz, *Dördüncü Çağ (Kuaterner) Jeoloji ve Jeomorfolojisinin Ana Çizgileri*, Ankara: AÜ. Coğrafya Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 1979.
- Erol, Oğuz, "Çanakkale Yöresi Karacaviran Köyü Çevresindeki Kuaterner Depoları ve Denizel Fosilleri" (A. İnal ile), *Jeomorfoloji Dergisi*, Ankara, 1980, sy. 9, s. 1-35.
- Erol, Oğuz, "Geographic Reconstructions in the Environs of Ancient Troy" (J. C. Kraft ve İ. Kayan ile), *Science*, c. 209, sy. 4458, 1980, s. 776-782.
- Erol, Oğuz, "Coğrafyada Bugünkü Gelişmeler" (W. B. Fisher'den çeviri), *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 1980, sy. 10, s. 207-218.
- Erol, Oğuz, "Neotectonic and Geomorphologic Evolution of Turkey", *Neotectonics* içinde, R. W. Fairbridge (ed.), Zeitschr. für Geom. Suppl. Bd. 40, Ankara, 1980, s. 193-211.
- Erol, Oğuz, "Morphotectonic Results of the Geomorphological Study of the Biga Peninsula, Northwest Turkey" (Diğerleri ile), *The Inqua Neotectonics Commission Bulletin*, Stockholm, 1981, sy. 4, s. 31-42.
- Erol, Oğuz, *Die Naturraumliche Gliederung der Türkei*, Tübingen: Tübingen Atlas des Vorderen Orients, Universität Tübingen, Blatt A, VII 2, 1982.
- Erol, Oğuz, "Geology and Paleogeographic Reconstructions in the Vicinity of Troy" (J. C. Kraft ve İ. Kayan ile), *Troy* içinde, G. Jr. Rapp ve J. Gifford (eds.), Supplementary Monograph 42, Princeton Univ. Press, 1982, s. 11-20.

- Erol, Oğuz, "Türkiye'nin Genç Tektonik ve Jeomorfolojik Gelişimi", *Jeomorfoloji Dergisi*, Ankara, 1983, sy. 11, s. 1-22.
- Erol, Oğuz, "Paleoekolojik Araştırmalarda Jeomorfolojinin Önemi", *TÜBİTAK Arkeometri Ünitesi Bilimsel Toplantı Bildirileri III*, Ankara, 1983, s. 13-30.
- Erol, Oğuz, *Fotojeoloji, Fotojeomorfoloji*, Ders Kitabı, Ankara, 1983.
- Erol, Oğuz, "Pleyistosen Burdur Gölü'nün Pluviyal Kıyı İzleri ve C14 Tarihlendirmelerinin Önemi", *Arkeometri Ünitesi Bilimsel Toplantı Bildirileri IV.*, Ankara, 1984, s. 3-13.
- Erol, Oğuz, "Turkey and Cyprus", *The Worlds Coastline*, New York, 1985, s. 491-500.
- Erol, Oğuz, "Burdur Havzası Pleyistosen Deltayık Kuvars Kumlarının Yüze Özellikleri: Elektron Mikroskobu Uygulaması", *Doğa*, Ankara, 1986, s. 255-266.
- Erol, Oğuz, "Çanakkale Yöresinde Kuvaterner Kıyı Oynamaları", *AÜ. DTCF Dergisi*, Ankara, 1987, c. 31, sy. 1-2, s. 179-187.
- Erol, Oğuz, "Sedimentary Characteristics of a Pleistocene Fan Delta Complex From Burdur Basin, Turkey", *Zeit. für Geomorphologien*, Berlin, 1987, s. 261-275.
- Erol, Oğuz, "Turkey. IGCP Project 200 Late Quaternary Sea Level Changes: Measurement, Correlation and Future Applications", *Summary Final Report*, P. A. Pirazzoli (ed.), Paris: Nevmer Information, 1987, s. 38-40.
- Erol, Oğuz, "Aşağı Fırat Bölgesinde Bugünkü ve Kuvaternerdeki Doğal Çevre Koşulları" (E. Akkan, M. Elibüyük ve A. F. Doğu ile), *Aşağı Fırat Projesi 1978-1979 Çalışmaları*, ODTÜ Aşağı Fırat Projesi Yayınları, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1987, s. 1-27.
- Erol, Oğuz, "Turkey", *Artificial Structures and Shorelines* içinde, H. J. Walker (ed.), Kluwer Academic Publication, 1987, s. 241-252.
- Erol, Oğuz, "Çukurova'da Kaliş Tipleri", *AÜ. DTCF, Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 1988, sy. 2, s. 9-13.
- Erol, Oğuz, "Zonality of the Actual Coastal Processes in Turkey", *Essener Geographische Arbeiten*, Bd. 18, Pederborn, 1989, s. 283-295.
- Erol, Oğuz, "Türkiye'de Kıyılarının Doğal Niteliği, Kıyının ve Kıyı Varlıklarının Korunmasına İlişkin Kıyı Kanunu Uygulamaları Konusunda Jeomorfolojik Yaklaşım", *İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, İstanbul, 1989, sy. 6, s. 15-46.
- Erol, Oğuz, "Binkılıç Karacaköy Dolayının Jeomorfolojisi, Istranca Dağları, Trakya" (Bekir Necati Altın ile), *Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Coğrafya Araştırmaları*, Ankara, 1991, sy. 3, s. 173-188.
- Erol, Oğuz, "Türkiye Kıyılarında Deniz Düzeyi Değişimleri ve Bir Çevre Sorunu Olarak İstanbul İçin Önemi", *Uluslararası Çevre Sorunları Sempozyumu*, K. Curi (ed.), İstanbul, 1991, s. 73-81.
- Erol, Oğuz, "Konya Karapınar Kuzeybatısındaki Obrukların Jeomorfolojik Gelişimi ile Konya ve Tuzgözü Pleyistosen Pluviyal Gölleri Arasındaki İlişkiler", *İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, İstanbul, 1991, sy. 7, s. 5-49.
- Erol, Oğuz, *Klimajeomorfoloji I: Genel Koşullar*, İstanbul: İÜ. Yay., 1991.

- Erol, Oğuz, "Türkiye'de Arkeometrik ve Jeomorfolojik Araştırmalar", *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 1992, sy. 27, s. 27-40.
- Erol, Oğuz, "İlgün Gölü Dolayının Jeomorfolojisi" (K. Tüfekçi ile), *Jeomorfoloji Dergisi*, Ankara, 1991, sy. 20, s. 1-12.
- Erol, Oğuz, "Geomorphology in Turkey", *International Association of Geomorphologists*, Publication No 1, Wiley & Sons, 1993, s. 447-455.
- Erol, Oğuz, "Türkiye Kıyılarındaki Terk Edilmiş Tarihi Limanlar ve Bir Çevre Sorunu Olarak Kıyı Çizgisi Değişmelerinin Önemi", *İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, İstanbul, 1993, sy. 8, s. 1-44.
- Erol, Oğuz, "Türkiye'de Jeomorfoloji", *Cumhuriyetin 70. Yılında Türkiye'de Bilim II*, Ankara: TÜBİTAK Yay., 1993, s. 12-18.
- Erol, Oğuz, "Ayrıntılı Jeomorfoloji Haritaları Çizim Yöntemi", *İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, İstanbul, 1993, sy. 10, s. 19-38.
- Erol, Oğuz, "Saros Körfezi Kuzey Kıyısında, İbrice Dolayının Jeomorfolojisi" (F. Sezer ile), *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 1993, sy. 28, s. 29-43.
- Erol, Oğuz, "Türkiye'de Deniz Yüzeyi Yükselmesinin Geçmişte ve Gelecekteki Etkileri, Bu Yönden Alınması Gereken Önlemler", *İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, İstanbul, 1993, sy. 9, s. 21-43.
- Erol, Oğuz, "Konya Su Volkanları", *Focus Dergisi*, İstanbul, 1995, sy. 1, s. 92-96.
- Erol, Oğuz, "Minyatür Atoller", *Focus Dergisi*, İstanbul, 1995, sy. 9, s. 92-97.
- Erol, Oğuz, "Marmara Denizinin Geç Miyosen-Holosendeki Evrimi" (O. Çetin ile), *İzmit Körfezinin Kuaterner İstifi* içinde, E. Meriç (ed.), İstanbul, 1995, s. 313-343.
- Erol, Oğuz, "Büyük Menderes Deltasının Foto-Jeomorfolojik İncelenmesi", *Ege Coğrafya Dergisi*, İzmir, 1997, sy. 9, s. 1-42.
- Erol, Oğuz, "İstranca Dağlarının Jeomorfolojisi ile İğneada Mert Gölü Kıyılarındaki Plaser Altın Oluşumları Arasındaki İlişki" (Necati Hamzaçebi, Bekir Necati Altın, Cengiz Kayacılar ile), *MÜ. Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 1996, sy. 1, s. 31-56.
- Erol, Oğuz, "Çukurova'nın Neotektonik Jeomorfolojik Evrimi", *Geosound Yerbilimleri Dergisi*, Özel Sayı, Adana, 1997, c. 1, sy. 30, s. 127-134.
- Gürsoy, C. Rüştü, *Kartografya*, Ankara, 1961.
- Gürsoy, C. Rüştü, "Arzın Şekli ve İrtisamı Hakkında", *AÜ. DTCF Dergisi*, Ankara, 1956, c. 14, sy. 1-2, s. 205-223.
- Gürsoy, C. Rüştü, "Samsun Gerisinde Karadeniz İntikal İklimi", *AÜ. DTCF Dergisi*, Ankara, 1956, c. 13, sy. 2, s. 113-129.
- Gürsoy, C. Rüştü, "Türkiye'nin Coğrafi Taksimatında Yapılması İcabeden Bazı Tasahihler", *AÜ. DTCF Dergisi*, Ankara, 1956, c. 15, sy. 1-3, s. 219-243.
- Gürsoy, C. Rüştü, "Ankara Şehri", *Coğrafya Haberleri*, Ankara, 1959, sy. 2, s. 6-14.
- Gürsoy, C. Rüştü, *Kıbrıs ve Türkler* (H. İnalçık, E. Kuran, H. F. Alasya ile), Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1964.
- Gürsoy, C. Rüştü, "The Geographical Position of Cyprus", *Cultura Turcica*, Ankara, 1964, c. 5, s. 192-198.
- Gürsoy, C. Rüştü, "Coğrafya Bakımından Kıbrıs ve Türkiye", *Türk Kültürü Dergisi*, Ankara, 1974, sy. 139-141, s. 317-325.

- Gürsoy, C. Rüştü, "Cumhuriyetimizin 50. Yılında Coğrafya ve Türk Coğrafya Kurumu", *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 1975, sy. 26, s. 1-3.
- Gürsoy, C. Rüştü, "Türkiye'nin Tabii Yolları", *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 1975, sy. 26, s. 24-33.
- İnandık, Hamit, "Diyarbakır Civarının Kuraklı İndisleri ve İklim Diyagramları", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1951, c. 1, sy. 2, s. 105-112.
- İnandık, Hamit, "Adapazarı Ovası ve Çevresinin Jeomorfolojik Etüdü", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul: 1953, sy. 3-4, s. 107-138.
- İnandık, Hamit, "Morfolojide Taraçalar Meselesi", *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 1955, sy. 13-14, s. 167-172.
- İnandık, Hamit, "Adapazarı Ovası ve Çevresinde Nüfus", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1956, sy. 7, s. 66-91.
- İnandık, Hamit, *Coğrafya I* (E. Tümertekin ile), İstanbul: Remzi Kitabevi, 1956.
- İnandık, Hamit, *Coğrafya, II* (E. Tümertekin ile), İstanbul: Remzi Kitabevi, 1956.
- İnandık, Hamit, *Coğrafya III* (E. Tümertekin ile), İstanbul: Remzi Kitabevi, 1956.
- İnandık, Hamit, "La Population et L'Habitat dans la Region d'Adapazarı-NW de l'Anatolie", *The Geographical Review*, İstanbul, 1956, sy. 3, s. 31-46.
- İnandık, Hamit, "Sinop-Terme Arasındaki Kıyıların Morfolojik Etüdü", *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 1956, sy. 15-16, s. 21-46.
- İnandık, Hamit, *Kıyı Morfolojisi ve Denizaltı Reliefi*, İstanbul: İÜ. Yayınları, 1957.
- İnandık, Hamit, "Marmara Denizinin Teşekkül ve Tekâmülü", *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 1957, sy. 17, s. 1-19.
- İnandık, Hamit, "Türkiye Kıyılarının Başlıca Morfolojik Meseleleri", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1957, sy. 8, s. 67-77.
- İnandık, Hamit, "Türkiye Kıyılarına Genel Bakış", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1958, sy. 9, s. 50-72.
- İnandık, Hamit, "Etude sur la vie de montagne dans le Sud - Ouest de l'Anatolie le Yeşilgöl Dağı et Bozdağ", *Revue Géogr. Alpine*, İstanbul, 1959, sy. 3, s. 375-389.
- İnandık, Hamit, "Ege Bölgesi Akarsularının Rejimleri", *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 1959, sy. 18-19, s. 78-100.
- İnandık, Hamit, "Ereğli-Akçakoca Kıyı Bölgesinin Morfolojisi", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1959, sy. 10, s. 92-115.
- İnandık, Hamit, "Etude Morphologique de la Region Cotiere d'Ereğli-Akçakoca", *The Geographical Review*, İstanbul, 1959, sy. 5, s. 107-122.
- İnandık, Hamit, *Akarsular ve Göller*, İstanbul: İÜ. Coğrafya Enstitüsü Yay., 1960.
- İnandık, Hamit, "Türkiye Akarsularının Bazı Hidrolojik Özellikleri" (H. Contürk ile), *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 1960, sy. 20, s. 65-71.
- İnandık, Hamit, "Formation et Evolution de la Mer de Marmara Pendant le Quaternaire" (A. Ardel ile), *The Geographical Review*, İstanbul, 1961, sy. 7, s. 1-18.
- İnandık, Hamit, "Les variations de niveau des quelques lacs de la Turquie", *The Geographical Review*, İstanbul, 1962, sy. 8, s. 94-102.
- İnandık, Hamit, *Karst Morfolojisi*, İstanbul: Baha Matbaası, 1962.

- İnandık, Hamit, “Sakarya Deltası”, *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1963, sy. 13, s. 83-98.
- İnandık, Hamit, “Türkiye Çevresindeki Denizlerin Başlıca Özellikleri”, *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1964, sy. 14, s. 23-36.
- İnandık, Hamit, *Türkiye Bitki Coğrafyasına Giriş*, İstanbul: İÜ. Coğrafya Enst. Yay., 1965.
- İnandık, Hamit, *Türkiye Gölleri*, İstanbul: İÜ. Coğrafya Enstitüsü Yayınları, 1966.
- İnandık, Hamit, *Deniz ve Kıyı Coğrafyası*, İstanbul: İÜ. Coğrafya Enstitüsü Yayınları, 1967.
- Kurter, Ajun, “Bostancı-Maltepe Arası Morfolojisi”, *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1957, sy. 8, s. 48-61.
- Kurter, Ajun, “Marmara’nın Denizaltı Reliefi” (A. Ardel ile), *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1957, sy. 8, s. 83-90.
- Kurter, Ajun, “Narlidere Piedmont Ovası”, *Coğrafi Araştırmalar*, İstanbul: Coğrafya Enstitüsü Yayınları, 1958, c. 2, s. 109-120.
- Kurter, Ajun, “Introductory Notes on the Geomorphology of İstanbul and its Immediate Surroundings”, *İÜ. Georaphy Institution Review*, İstanbul, 1962, sy. 8, s. 131-143.
- Kurter, Ajun, “İstanbul ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojisine Ait İlk Not” (M. Bener ile), *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1963, sy. 13, s. 144-158.
- Kurter, Ajun, “Limanköy Platosu ve İğneada Neojen Havzasının Morfolojisi”, *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1964, sy. 14, s. 132-148.
- Kurter, Ajun, “Morfolojide İstatistik ve Laboratuar Metotları”, *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1965, sy. 15, s. 89-106.
- Kurter, Ajun, *Klimatoloji Tatbikatı* (A. Ardel ve Y. Dönmez ile), İstanbul: İÜ. Coğrafya Enstitüsü Yayınları, 1965.
- Kurter, Ajun, “Çayırdere Kuestası”, *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1967, sy. 16, s. 144-149.
- Kurter, Ajun, “La Topographie Sous-Marine de la Mer de Marmara” (A. Ardel ile), *İÜ. Geography Institution Review*, İstanbul, 1971, sy. 13, s. 41-54.
- Kurter, Ajun, “Marmara Denizi-Fiziki Etüd” (A. Ardel ile), *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1973, sy. 18-19, s. 57-70.
- Kunter, Ajun, “Türkiye’de Coğrafya Araştırmalarında Fizikî Coğrafyanın Yeri”, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, İstanbul, 1974, sy. 2-3, s. 267-282.
- Kurter, Ajun, “Meriç Nehri’nin Akım Özellikleri”, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, İstanbul, 1976, sy. 4-5, s. 285-294.
- Kurter, Ajun, *Oseanografi: Kimyasal, Fiziksel, Dinamik*, İstanbul: İÜ. Yayınları, 1977.
- Kurter, Ajun, “İstranca (Yıldız) Dağlarının Temel Yapısal ve Jeomorfolojik Özellikleri-I”, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, İstanbul, 1978, sy. 6-7, s. 1-26.
- Kurter, Ajun, *Türkiye’nin Morfoklimatik Bölgeleri*, İstanbul: İÜ. Coğrafya Enstitüsü Yayınları, 1979.
- Kurter, Ajun, “Dünya Buzul Envanteri Uluslararası Çalışması ve Türkiye’nin Katkısı”, *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1977, sy. 23, s. 291-300.

- Kurter, Ajun, *Kastamonu ve Çevresinin Doğal Görünümü*, İstanbul: İÜ. Yayınları, 1983.
- Kurter, Ajun, "Istranca (Yıldız) Dağlarının Temel Yapısal ve Jeomorfolojik Özellikleri II", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1983, sy. 10-11, s. 1-19.
- Kurter, Ajun, "Kuzey Ege'de Deniz Bilimleri Çalışmaları" (A. Coşkun ve A. Uysal ile), *İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, İstanbul, 1984, c. 1, sy. 1, s. 105-117.
- Kurter, Ajun, "Atatürk ve Türk Denizciliği", *İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, İstanbul, 1984, c. 1, sy. 1, s. 1-14.
- Kurter, Ajun, "Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Çalışmaları", *İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, İstanbul, 1985, c. 2, sy. 2, s. 155-157.
- Kurter, Ajun, "Kuvaterner Jeokronolojisinde Yeni Yöntemler ve Bulgular", *İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, İstanbul, 1987, c. 2, sy. 4, s. 9-17.
- Kurter, Ajun, "Gökçeada Jeomorfolojisi", *İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, İstanbul, 1989, sy. 6, s. 47-60.
- Kurter, Ajun, "Glaciers of Turkey, Glaciers of the Middle East and Africa", *United States Geologi Survey*, Washington, 1991, s. 6-30.
- Kurter, Ajun, *Türk Hava Kuvvetleri Tarihi* (c. 1: 1910-1914; c. 2: 1914-1916; c. 3: 1917; c. 4: 1918; c. 5: 1919-1920), İstanbul: Türk Hava Kuvvetleri Komutanlığı Yayını, 2002.
- Sanır, Ferruh Ali, "Ankara ve Çevresinin İklimi Hakkında", *A.Ü. DTCF Dergisi*, Ankara, 1948, c. 6, sy. 4, s. 291-318.
- Sanır, Ferruh Ali, *Sultan Dağlarından Sakarya'ya ve Akşehir*, Ankara: Ulus Basımevi, 1948.
- Sanır, Ferruh Ali, *İlkokullar İçin Yıllık Gözlemler Defteri*, Ankara: İdeal Basımevi, 1949.
- Sanır, Ferruh Ali, "Türkiye'de 1947 Yılında Sıcaklığın Günler Arası Kararsızlığı", *A.Ü. DTCF Dergisi*, Ankara, 1950, c. 8, sy. 3, s. 311-317.
- Sanır, Ferruh Ali, *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Ekol Yayınevi, 1999.
- Tunçdilek, Necdet, "Burdur Depresyonunda Ziraatın Özellikleri", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1951, sy. 1, s. 125-138.
- Tunçdilek, Necdet, "Türkiye'de Toprak Erozyonuna Ait Gözlemler ve Düşünceler", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1951, sy. 2, s. 91-104.
- Tunçdilek, Necdet, "The Agricultural Regions of Turkey" (S. Erinç ile), *The Geographical Review*, İstanbul, 1952, c. 42, sy. 2, s. 82-90.
- Tunçdilek, Necdet, "Eskişehir Ovasında Akarsuların Rejimi ve Yeraltı Su Durumu", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1954, sy. 5-6, s. 156-168.
- Tunçdilek, Necdet, "Lüle Taşı", *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 1955, sy. 13-14, s. 91-106.
- Tunçdilek, Necdet, "On the Fuel Problem of the Rural Population in Turkey", *The Geographical Review*, İstanbul, 1955, sy. 2, s. 159-165.
- Tunçdilek, Necdet, "Eskişehir ve Şehrin Tekâmülü", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1957, sy. 8, s. 35-47.

- Tunçdilek, Necdet, “Eskişehir Bölgesinde Yerleşme Şekilleri”, *Coğrafi Araştırmaları II*, İÜ. Coğrafya Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1958, sy. 21, s. 48-55.
- Tunçdilek, Necdet, “Eine Übersicht über die Geschichte der Siedlungsgeographie im Gebiet von Eskişehir”, *The Geographical Review*, İstanbul, 1959, sy. 5, s. 123-137.
- Tunçdilek, Necdet, “Orta Sakarya Vadisinde Ziraat Hayatı”, *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1959, sy. 10, s. 66-85.
- Tunçdilek, Necdet, “Türkiye’de Çay Ziraati Gelişme ve Problemleri”, *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1961, sy. 11, s. 12-42.
- Tunçdilek, Necdet, “Orta Sakarya Vadisinde Toprak Mülkiyeti”, *İÜ. Sosyoloji Dergisi*, İstanbul, 1961, sy. 16, s. 126-136.
- Tunçdilek, Necdet, “Observation on Rural Settlement in Two Different Region of Turkey”, *The Geographical Review*, İstanbul, 1962, sy. 8, s. 47-56.
- Tunçdilek, Necdet, *Güneybatı Asya*, İstanbul: İÜ. Yayınları, 1962.
- Tunçdilek, Necdet, “Yayla’ Settlements and Related Activites in Turkey”, *The Geographical Review*, İstanbul, 1964, sy. 9-10, s. 58-71.
- Tunçdilek, Necdet, *Tropikal Bölgeler Bölüm I*, İstanbul: Ark Matbaacılık, 1967.
- Tunçdilek, Necdet, *Türkiye İskân Coğrafyası Kır İskânı (Köy-Altı İskân Şekilleri)*, İstanbul: İÜ. Coğrafya Enstitüsü Yayınları, 1967.
- Tunçdilek, Necdet, *Güneybatı Asya (Fizikî Ortam)*, İstanbul: İÜ. Yayınları, 1971
- Tunçdilek, Necdet, *Tabii Bölgeler*, İstanbul: İÜ. Coğrafya Enstitüsü Yayınları, 1973.
- Tunçdilek, Necdet, *Sıcak Kuşak*, İstanbul: İÜ. Coğrafya Enstitüsü Yayınları, 1975.
- Tunçdilek, Necdet, *Türkiye’nin Kır Potansiyeli ve Sorunları*, İstanbul: İÜ. Yayınları, 1978.
- Tunçdilek, Necdet, “Kıbrıs Adasının Türk Federe Devleti Bölümünde Fizikî Ortam ve Potansiyeli”, *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1980, sy. 23, s. 181-197.
- Tunçdilek, Necdet, “Ekoloji Karşısında Geoekoloji”, *İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, İstanbul: 1984, c. 1, sy. 1, s. 59-67.
- Tunçdilek, Necdet, “Türkiye Köylerinin Yapısal Özelliklerine Toplu Bir Bakış”, *İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, İstanbul: 1984, c. 1, sy. 1, s. 23-40.
- Tunçdilek, Necdet, “Ekosistemlerin Evrimi”, *İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, İstanbul, 1985, c. 2, sy. 2, s. 17-40.
- Tunçdilek, Necdet, *Türkiye’de Relief Şekilleri ve Arazi Kullanımı*, İstanbul: İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yayınları, 1985.
- Tunçdilek, Necdet, “Araziden Yararlanmada Yeni Bir Yöntem Denemesi İçin Coğrafi Gerekçe”, *İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, İstanbul, 1986, c. 2, sy. 3, s. 1-20.
- Tunçdilek, Necdet, *Dünya Nüfus Dinamiği*, İstanbul: İÜ. Yay., 1988.
- Tunçdilek, Necdet, “Deniz Ekosisteminin Oluşumu ve Evrimi”, *İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni Bülteni*, İstanbul, 1992, sy. 9, s. 11-20.
- Tunçdilek, Necdet, “Denizler”, *İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni Bülteni*, İstanbul, 1992, sy. 9, s. 227-243.
- Tümertekin, Erol, “Türkiye’de Filoksera”, *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1951, sy. 1, s. 67-86.

- Tümertekin Erol, "Tuz Gölü Bölgesinde Coğrafi Müşahadeler" (A. Ardel ile), *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1954, sy. 5-6, s. 169-178.
- Tümertekin, Erol, *Kurak Bölgelerde Ziraat*, İstanbul: İÜ. İktisat Fakültesi Yayını, 1957.
- Tümertekin, Erol, *Türkiye Nüfusu - Population of Turkey* (N.Tunçdilek ile), İstanbul: İÜ. Coğrafya Enstitüsü Yayınları, 1959.
- Tümertekin, Erol, "Bölge Planlamasında Coğrafyacının Rolü," *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1960, c. 6, sy. 11, s. 51-55.
- Tümertekin, Erol, "Pazarlama Coğrafyası, Mevzuu, Esas Meseleleri", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1961, c. 6, sy. 12, s. 117-124.
- Tümertekin, Erol, "1960'ta Türkiye Nüfusu", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1961, c. 6, sy. 12, s. 78-89.
- Tümertekin, Erol, *Amerika Birleşik Devletleri Coğrafyası*, İstanbul: İÜ. Yay., 1967.
- Tümertekin, Erol, "Türkiye'de Beşeri Coğrafyanın Gelişmesi", İstanbul: İÜ. Ed. Fak. Yay., 1971, sy. 2, s. 1-17.
- Tümertekin, Erol, "Bölge Düzenleme ve Gelişme Problemlerinin İncelenmesinde Coğrafyacının Yeri" (J. Tricart'tan çeviri), *İÜ. Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Dergisi*, İstanbul, 1975, sy. 2, s. 79-94.
- Tümertekin, Erol, "Türkiye'de İç Göçlerde Yeni Eğilimler", *İTÜ Mimarlık Fakültesi Şehircilik Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1977, sy. 14, s. 18-33.
- Tümertekin, Erol, "Beşeri Coğrafya", *Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Bilim "Sosyal Bilimler-II"*, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 1997, s. 187-215.
- Yalçınlar, İsmail, *Manyas Havzasının Morfolojik Etüdü*, İstanbul: İÜ. Coğrafya Enstitüsü Yay., 1946.
- Yalçınlar, İsmail, "Türkiye Bünyesinin Ana Hatları", *İÜ. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1953, sy. 3-4, s. 48-62.
- Yalçınlar, İsmail, *Güney Türkiye'de Alt Paleozoik Tabakaları*, İstanbul: İÜ. Yay., 1954.
- Yalçınlar, İsmail, *Orta Anadolu'da Bulunan Kambrien ve Silüir Arazilerine Dair*, İstanbul: İ.Ü. Edb. Fak. Yay., 1958.
- Yalçınlar, İsmail, *Strüktüel Morfoloji I*, İstanbul: İÜ. Edebiyat. Fakültesi Yay., 1958.
- Yalçınlar, İsmail, *Strüktüel Morfoloji II*, İstanbul: İÜ. Coğrafya Enstitüsü Yay., 1960.
- Yalçınlar, İsmail, *Türkiye'nin Akdeniz Bölgesinde Bulunan Silüirine Ait Graptolitli Seri*, İstanbul: İ.Ü. Coğr. Enst. Yay, 1963.
- Yalçınlar, İsmail, "Amanos Dağlarında Bir Ordovisyen-Silüriyen Faunası", *Türk Coğrafya Dergisi*, Ankara, 1968, sy. 24-25, s. 38-47.
- Yalçınlar, İsmail, *Türkiye Jeolojisine Giriş*, İstanbul: İÜ. Coğrafya Enstitüsü Yay., 1976.
- Yalçınlar, İsmail, "Kızılırmak ve Toroslar Arasında Jeolojik ve Jeomorfolojik bir Havza", *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 1983, sy. 33, s. 585-587.
- Yücel, Talip, "Kasaba ve Elmalı Ovalarındaki Detritik Depoların Yaşına Dair", *Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni*, Ankara, 1948, c. 1, sy. 2, s. 14-24.
- Yücel, Talip, "Teke Yarımadası Arızalarının Seyrinde Gondwana'nın Muhtemel Etkisi", *AÜ. DTCF Dergisi*, Ankara, 1950, c. 8, sy. 3, s. 381-385.

- Yücel, Talip, “İzmir’de Eski Bir Kıyı Çizgisi”, *AÜ. DTCF Dergisi*, Ankara, 1953, c. 11, sy. 2-3-4, s. 279-286.
- Yücel, Talip, “Kızılıрмаğın Rejimi ve Hirfanlı Barajı”, *AÜ. DTCF Dergisi*, Ankara, 1958, c. 16, sy. 1-2, s. 109-141.
- Yücel, Talip, “Teke Yöresinin Orta Bölümünün Mevzii Coğrafyası”, *AÜ. DTCF Dergisi*, Ankara, 1958, c. 16, s. 1-2, s. 143-204.
- Yücel, Talip, *Asya Coğrafyası*, Ankara: Balkanoğlu Matbaası, 1960.
- Yücel, Talip, “Türkiye Şehirleşme Hareketleri”, *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 1961, sy. 21, s. 31- 44.
- Yücel, Talip, *Avrupa’nın Ekonomik Yapısı*, Ankara: Ajans Türk Matbaası, 1964.
- Yücel, Talip, *Asya’nın Beşeri ve İktisadi Coğrafyası*, Ankara: Eroğlu Matbaası, 1965.
- Yücel, Talip, “İmroz’da Coğrafya Gözlemleri”, *AÜ. DTCF Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 1966, sy. 1, s. 65-108.
- Yücel, Talip, “Şeker Pancarının Yetiştirilmesi”, *Pancar*, Ankara, 1968, sy. 194, s. 15, 32.
- Yücel, Talip, “Toprak Reformu Hakkında Coğrafi Düşünceler”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi*, Erzurum, 1972, sy. 5, s. 119-132.
- Yücel, Talip, “Suriye-İrak’ta Türk Bölgeleri ve Kıbrıs Coğrafyası”, *Türk Dünyası El Kitabı*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1976, s. 105-112.
- Yücel, Talip, “Türkiye’nin İktisadi Coğrafyası”, *Türk Dünyası El Kitabı*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1976, s. 1335-1360.
- Yücel, Talip, *Ege Denizi Türkiye ile Komşu Ege Adaları*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1979.
- Yücel, Talip, “Coğrafi Yeri ve Mevkii İtibariyle Türkiye”, *Türk Kültürü Araştırmaları*, Ankara, 1984, sy. 1-2, s. 11-19.
- Yücel, Talip, “Batı Türkistan Coğrafyasına Toplu Bakış”, *Türk Kültürü Araştırmaları*, Ankara, 1987, sy. 294, s. 615-624.
- Yücel, Talip, *Türkiye Coğrafyası*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., 1987.
- Yücel, Talip, “Güney Azerbaycan”, *Belgelerle Türk Tarihi*, Ankara, 1987, sy. 35, s. 45-51.
- Yücel, Talip, “Türkiye’de Kır Yerleşmeleri ve Tipleri Üzerine Yeni Görüşler”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Ankara, 1995, sy. 1-2, s. 447-469.

